

NOTE

Prologus

- 1 - Aristoteles, Metaph., II, c.3, 995a 12-13; sed melius Averroes, In Metaph., II, t.c.15, f.35F
- 2 - Isidorus, Etymol., II,
- 3 - Augustinus, De civ. Dei, VIII,
- 4 - Augustinus, De civ. Dei,
- 5 - Isidorus, Etymol.,
- 6 - Averroes, In Ph., I, t.c.35, f.33C
- 7 - Aristoteles, Top., I, c.2, 101b 3-4
- 8 - Varro,
- 9 - Seneca, Epist. mor. lib.V, ep.7(48), 6 (ed. Beltrami 1949, vol.I, p.167)
- 10 - Aristoteles, Top., I, c.2, 101a 26-28
- 11 - A
- 12 - Augustinus,
- 13 - Isidorus, Etymol.,
- 14 - Albertus Magnus, Liber de praedicab., Tr.I, c.1, pp.1a-2a

Prooemium

- 1 - Albertus Magnus, Liber de praedicab., Tr.I, c.1, p.1a
- 2 - Boethius, Top.,
- 3 - Aristoteles,
- 4 - Averroes, In Metaph., II, t.c.15, f.35F
- 5 - Averroes, In Ph., I, t.c.35, f.23C
- 6 - Boethius, Top.,
- 7 - Aristoteles, An. Post., I, c.2, 71b 20-22
- 8 - Aristoteles, An. Post., II, c.11, 94a 20-27
- 9 - Aristoteles, Ph., I, c.8, 191a 24-30
- 10 - Averroes, In Metaph., II, t.c.15, f.35F-G
- 11 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 981b 7

Capitulum 1

- 1 - Porphyrius, Isag., p.1,18
- 2 - Porphyrius, Isag., p.1,8
- 3 - Porphyrius, Isag., p.1,14
- 4 - Aristoteles, Metaph., VII, c.4, 1030a 11-4; c.12, 1037b 29-30; 1038a 1-4
- 5 - Aristoteles, Top., VI, cc.4-6; praesertim VI, c.4, 141b 23-33
- 6 - Aristoteles, Metaph., V, c.5, 1015a 20 - 1015b 9
- 7 - Porphyrius, Isag., p.1,3-6
- 8 - Aristoteles, Metaph., I, c.5, 986a 22-26
- 9 - Averroes, In Ph., III, t.c.13, f.90L-M
- 10 - Aristoteles, Metaph., VII, c.14, 1039a 22-26 et 30-34
- 11 - Aristoteles, Ph., III, c.7, 207a 35 - 207b 1; De caelo, IV, c.4, 312a 12-13
- 12 - Avicenna, Logica, ed. Venetiis 1508, pars I, ff.2rb et 3ra; sed cfr melius cfr. Metaph., Tr.I, c.2, p.10,73-8
- 13 - Boethius,
- 14 - Aristoteles, De anima, III, c.6, 430a 26-27
- 15 - Albertus Magnus, Liber de praedicab., I, c.6, pp.8a - 9a
- 16 - Aristoteles, An. Post., II, c.13
- 17 - Aristoteles, Top., VI, c.1, 139a 25-27, 139b 15-17; c.4, 141a 26-31
- 18 - Aristoteles, Metaph., VII, cc.10-12
- 19 - Albertus Magnus, Liber de praedicab., I, c.6, p.8a
- 20 - Aristoteles, Metaph., VII, c.5, 1030b 14-27
- 21 - Aristoteles, De anima, I, c.1, 402b 21-2
- 22 - Aristoteles, Metaph., nōn IX sed IV, c.2, 1004a 9-10
- 23 - Albertus Magnus, Liber de praedicab., I, c.5, p.6a-b
- 24 - Aristoteles, An. Post., II, c.2, 90a 5-11: c.8, 93a 31-33
- 25 - Aristoteles, Top., nōn, VII sed VIII, c.1, 155b 7-15
- 26 - Aristoteles, An. Post., I, c.2, 71b 17-19
- 27 - Aristoteles, Metaph., II, c.3, 995a 13-14

- 28 - Averroes, In Metaph., II, t.c.15, f.35B et F-G
- 29 - Aristoteles, Metaph., I, cc.1-2
- 30 - Aristoteles, An. Post., I, c.2, 71b 17-19
- 31 - Aristoteles, An. Post., I, c.2, 71b 17-19 et 20-22
- 32 - Robertus Grosseteste, Comm. in Post. Anal. libros, I, c.2, 11.40-60
- 33 - Aristoteles, An. Post., II, c.10
- 34 - Aristoteles, Ph., I, c.4, 187b 7-12
- 35 - Aristoteles, An. Post., I, c.2, 71b 9-12 et c.22, 83b 7-8; 84a 8-10
- 36 - Aristoteles, Ph., VIII, c.3, 253b 13-14 et c.8
- 37 - Aristoteles, De Int., c.7, 17b 26-29
- 38 - Aristoteles, An. Post., I, c.33, 88b 31-34
39. Aristoteles, Eth. Nic., VI, c.4, 1140a 1-24
- 40 - Aristoteles, Metaph., II, c.3, 995a 12-13
- 41 - Aristoteles, Metaph., VI, c.1, 1026a 18-19
- 42 - Aristoteles, An. Post., I, c.2, 71b 9-12 et 17-19
- 43 - Aristoteles, Eth. Nic., VI, cc.5-6, 1140a 24 - 1141b 9
- 44 - Aristoteles, Eth. Nic., VI, c.4, 1140a 21-22
- 45 - Aristoteles, Metaph., VI, c.1, 1026 a 18-19
- 46 - Averroes, In De anima, III, t.c.49, ed. Crawford, p.517, 10-12
- 47 - Aristoteles, Metaph., II, c.1, 993b 20-21
- 48 - Opinionem Avicennae et Alfarabii vide apud Albertum Magnum, Liber de Praedicab., I, c.2, p.3a
- 49 - Aristoteles, Metaph., VI, c.1, 1026a 18-19
- 50 - Aristoteles, Eth. Nic., VI, c.4, 1140b 20-21
- 51 - Locum non inveni Metaph., VII,
- 52 - Aristoteles, Eth. Nic., VI, c.5, 1140b 21-23
- 53 - Aristoteles, Eth. Nic., VI,
- 54 - Aristoteles, Metaph., VI, c.1, 1026a 18-19
- 55 - Isidorus, Etymol.,
- 56 - Augustinus, De civ. Dei, VIII,

- 57 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 981b 28-9; c.2, 382b 9-10
- 58 - Aristoteles, An. Post., I,
- 59 - Aristoteles, An. Post., I,
- 60 - Aristoteles, An. post., I, c.28, 87a 38-39
- 61 - Aristoteles, De anima, I, c.1, 402b 25-26
- 62 -
- 63 - Aristoteles, De anima, III, c.4, 429b 30 - 430a 2
- 64 - Plato,
- 65 - Aristoteles, An. Post., I, c.1
- 66 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 980a 21
- 67 - Aristoteles, Eth. Nic., II, c. 5, 1105b 19-21; VI, c.
- 68 - Aristoteles, Ph., I, c.7, 191a 8-14
- 69 - Averroes, In De anima, III, t.c.5, ed. Crawford, p.38,7-8 et 27-37
- 70 - Augustinus, Liber Confessionum,
- 71 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 382a 1
- 72 - Aristoteles, De anima, II, c.8, 432a 1-2
- 73 - Aristoteles, An. Post., I, c.2, 71b 28-29
- 74 - Aristoteles, An. Post., I, c.2, 72a 27-32
- 75 - Marsilius de Inghen, Quaestiones in librum Porph., q.3: utrum lo
gica est scientia inexistens nobis a natura, ms. Oxford, Bodleian
Library, Canon. misc. 381, f.4va
- 76 - Aristoteles, De mem. et remin.,
- 77 - Averroes, In De anima, II, t.c.32, ed. Crawford, p.178, 14-31
- 78 - Averroes, In De anima, II, t.c.63, ed. Crawford, pp.225,39 - 226,61
- 79 - Gualterus Burlaeus, In Porph., prol., ed. Venetiis 1509, f.2vb:
"Si vero quaeritur quem habitum ergo acquirunt tales per studium
in philosophia naturali, vel in geometria, vel in alia scientia
quacumque, dico quod scientiam propriissime acceptam non acquirunt,
sed magis acquirunt habitum opinativum. Nec habent nisi credulita
tem de conclusionibus demonstratis, quia solum credunt discursum
a praemissis ad conclusionem esse bonum argumentum, sed non sciunt
huiusmodi discursum esse bonum; et ideo dico quod non acquirunt nisi
nisi opinionem."
- 80 - Aristoteles,

Capitulum 2

- 1 - Aristoteles, Ph., II, c.2, 193b 22-35
- 2 - Aristoteles, An. Post., I, c.11, 77a 5-10
- 3 - Aristoteles, Metaph., VII, c.13, 1038b 11-12
- 4 - Aristoteles, An. Post., I, c.
- 5 - Aristoteles, An. Post., I, c.8, 75b 30-32
- 6 - Aristoteles, An. Post., I, c.11, 77a 5-10
- 7 - Aristoteles, De anima, III, c.5, 430a 17-25; Averroes, In De anima, III, t.c.20, ed. Crawford, pp.448,132 - 452,256
- 8 -
- 9 - Averroes, In De anima, III, t.c.5, ed. Crawford, pp.387,27 - 388,37
- 10 - Aristoteles, Metaph., XII, c.6, 1071b 3-22
- 11 - Porphyrius, Isag., p.1,10-14
- 12 - Aristoteles, Metaph., VI, c.1, 1026a 4-23
- 13 - Aristoteles, Ph., II, c.2, 193b 22-35; 194b 9-15
- 14 - Cfr.: Albertus Magnus, Liber de anima, I, tr.1, c.4 (ed. Colon., vol.VII.1, p.8,81 - 90); Aegidius Romanus, In I Sentent., d.19, p.2, q.1, ed. Venetiis 1521, f.110va-b: "Et hinc forte habuit ortu illa distinctio, quod tripliciter est universale: ante rem, in re et post rem. Nam universale primo modo dictum est ante rem, quia causat res; secundo modo dictum est in re, quia est idem in essentia cum rebus; tertio vero modo est post rem, cum sit species a rebus abstracta et ab ipsis causata."; Johannes Wyclif, Tr. de univ., sc.2, ed. Mueller, p.69,374-7
- 15 - Aristoteles, Metaph., I, c.2, 982a 23-25
- 16 - Aristoteles, Ph., II, c.2, 194b 11-13
- 17 - Aristoteles, An. Post., I, c.11, 77a 5-10
- 18 - Aristoteles, De anima, I, c.1, 402b 7-8
- 19 - Aristoteles, Eth. Nic., II, c.1, 1103b 21-22
- 20 -
- 21 - Cfr.: Guillelmus de Ockham, In I Sent., d.2, qq.4-8, Op. Theol., II, pp.99-292; In Porph., prooemium, §2, Op. Philos. II, pp.10-16; Sum. Log., I, cc.14-16, Op. Philos., I, pp.47-57; Johannes Burida

nus, Quaestiones in lib. Porph., q.4: utrum universalia sint substantiae, ms. Augsburg, SB 4° 29, f.232r: "Ista quaestio procedit ex aequivocationibus, quae, si distinctae fuerint, quaestio faciliter solveretur. Primo enim dico quod 'universale' multipliciter accipitur. Uno modo pro signo distributivo, sicut dicimus istos terminos 'omnis', 'nullus' esse signa universalia. Secundo universale dicitur propositio in qua subicitur terminus communis signo universali determinatus. Sic ista propositio 'omnis homo currit' dicitur universalis. Et manifestum est quod ista universalia non sunt substantiae, quia si sint termini vel propositiones mentales sunt conceptus; et si sunt termini vel propositiones vocales sunt voces. Voces autem et conceptus non sunt substantiae, sed accidentia aëri vel animae inhaerentia. Tertio dicitur universale in causalitate, ex eo quod est causa multorum. Sic enim Deus, et intelligentiae, et corpora caelestia dicimus esse causas universales, quia sunt causae omnium rerum inferiorum. Et sic Deus est causa universalissima, quia est causa omnium. Et de istis universalibus dicitur in prooemio Metaphysicae quod maxime universalia sunt nobis difficillima ad cognoscendum, quia sunt a sensu remotissima. Et manifestum est quod tale universale est substantia; Deus enim est substantia et prima causa. Quarto modo, quod est magis ad propositum, aliquid dicitur universale in praedicando, scilicet quod est aptum natum praedicari de pluribus. Et isto modo universale est terminus communis significativus quia potest esse subiectum vel praedicatum in propositione categorica, ut iste terminus 'homo' vel iste terminius 'animal'. Singulare autem vel individuum huic universali correspondens est terminus praedicabilis de uno solo, sicut postea exponetur ut iste terminus 'Sortes'. Isto modo intendit Porphyrius in hoc libro loqui de universalibus et singularibus seu individuis. Sed notandum quod huiusmodi universale in praedicando dicitur etiam universale in significando, quia significat indifferenter plura. Et dicitur etiam universale in supponendo, quia supponit indifferenter pro pluribus. Et manifestum est quod talia universalia, vel singularia sibi correspondentia, non sunt substantia, quia sunt vel possunt esse partes propositionis -et si sint propositiones vocales sunt voces, et si sint propositiones mentales sunt conceptus, ut prius arguabatur. Sed iterum notandum est quod hoc nomen 'substantia', quantum spectat ad propositum capitur dupliciter. Uno modo prout significat et supponit pro rebus per se subsistentibus et non alteri inhaerentibus, vel etiam pro partibus huiusmodi substantiarum. Et si dicimus lapides et animalia et pars eorum esse substantias. Et iste est modus principalis capiendi hoc nomen 'substantia'. Unde de isto modo capiendi 'substantiam' debent intelligi omnia quae diximus in ista quaestione. Sed alio modo capitur hoc nomen 'substantia' prout supponit pro terminis de praedicamento

substantiae. Et sic dividit Aristoteles in Praedicamentis in substantiam primam et secundam, et vocat terminos universales de praedicamento substantia 'secundas substantias' et terminos singulares de praedicamento substantiae 'primas substantias'. Et sic manifestum est per se quod quaedam universalia sunt substantiae et quaedam non. Nam genera et species de praedicamento substantiae sunt substantiae; genera autem et species de aliis praedicamentis non dicuntur substantiae."

- 22 - Porphyrius, Isag., p.6,21
- 23 - Aristoteles, De anima, II, c.6, 418a 11-13; c.7, 418a 26-27; c.10, 422a 16
- 24 - Opinionem 'Stoicorum' lege apud Albertum Magnum, Lib. de praedicab., Tr. II, c.5, p.19a
- 25 - Gualterus Burlaeus, Expositio super lib. Phys., prolog., ed. Venetiis 1501, f.8vb: " Si nihil sit universale nisi conceptus, tunc genus generalissimum de genere substantiae erit conceptus in anima; sed omnis conceptus in anima est in genere et habet genus supra se; ergo genus generalissimum haberet genus superveniens. Et non solum sequitur hoc impossibile, sed etiam sequitur quod genus generalissimum de genere substantiae continetur sub aliqua specie specialissima de genere qualitatis -quod est absurdum. Consequentia patet, quia omnis conceptus in anima est accidens singulare, et omne tale continetur sub specie specialissima. Et si dicatur quod non sit inconveniens quod genus generalissimum quod est intentio habeat genus supra se et sit in determinata specie, contra: quia secundum hoc sequitur quod qualitercumque accipiatur genus generalissimum semper erit verum dicere quod genus generalissimum habet genus supra se et est in determinata specie, quia accipiendo genus generalissimum pro re, sic per se non est nisi singulare sive individuum et omne tale habet genus superveniens et est in determinata specie, accipiendo etiam genus generalissimum pro intentione, sic habet genus superveniens et est etiam in determinata specie, Philosophus igitur et Porphyrius somniaverunt quando dixerunt quod genus generalissimum non habet genus superveniens.";
- In Cat., cap. de numero et sufficientia praedicamentorum, f.21ra-b: " Quidam moderni dicunt quod de istis decem praedicamentis non sunt nisi duo realiter distincta, scilicet substantia et qualitas. Sed est contra Aristotelem et omnes alios philosophos, qui dicunt decem esse res primas omnino distinctas, scilicet substantiam et quantitatem etc. Unde Aristoteles, primo Posteriorum, dicit quod propositio negativa est vera in qua unum genus generalissimum unius praedicamenti removetur ab alio alterius praedicamenti. Ista enim est vera et immediata: 'nulla substantia est ubi', et sic de aliis.

In Cat., cap. de numero et sufficientia praedicamentorum, f.21ra-b:
"Item, illa divisio est illorum de quibus determinatur hic inferius per totum istum librum: sed huiusmodi sunt res, quia infra determinat de decem praedicamentis, quae non sunt voces sed res. Quia si essent voces, omnia praedicamenta essent in praedicamento qualitatis; quia omnis vox est qualitas sensibilis, et per consequens de qualitatibus in tertia specie qualitatis -quod ma

In Cat., cap. de numero et sufficientia praedicamentorum, f.21ra-b:
"Item, illa divisio est illorum de quibus determinatur hic inferius per totum istum librum; sed huiusmodi sunt res, quia infra determinat de decem praedicamentis, quae non sunt voces sed res. Quia si essent voces, omnia praedicamenta essent in praedicamento qualitatis; quia omnis vox est qualitas sensibilis, et per consequens est in tertia specie qualitatis. Et sic Philosophus non determinaret nisi de qualitatibus in tertia specie qualitatis -quod manifeste

falsum est. Item, decem sunt membra huius divisionis quae hic enumerantur; sed non tantum decem sunt voces incomplexae; ergo haec divisio non est in voces. Confirmatur sic: quia si haec divisio esset in voces, tunc sensus divisionis esset iste: singulorum incomplexorum aut est vox 'substantia', aut est haec vox 'quantitas', et sic de residuis. Manifestum est autem quod intellectus non est ille, quia sunt multae voces incomplexae quae non sunt de numero illarum."

Si tamen substantia et quantitas essent eadem res, haec esset falsa: 'nulla substantia est quantitas', quia sua contradictoria esset vera. Nam sequitur: substantia et quantitas sunt eadem res; ergo substantia est quantitas. Item, secundum sic opinantes sequitur quod quantitas esset inferius quam substantia. Nam, secundum eos, omnis quantitas est substantia; sed non omnis substantia est quantitas, quia substantia incorporea non est quantitas. Ergo quantitas non est genus generalissimum, cum habeat genus supra se."

26 - Aristoteles, Praedic., c.1, 1a 1-3

27 - Aristoteles, De int., c.3, 16b 25

28 - Aristoteles, An. Post., I,

29 - Cfr.: Aegidius Romanus, Exp. in libros De anima, II, T.c.60, ed. Venetiis 1496, f.37rb-va: "Dicendum quod, ut communiter ponitur, natura hominis vel natura lapidis, vel aliqua alia huiusmodi natura, duplex habet esse: unum materiale in rebus -et secundum hoc est quid particulare- et aliud formale ut in anima -et secundum hoc est quid universale. Nam non reperitur homo nisi in his carnibus et in his ossibus, nec reperitur lapis nisi in hac materia signata. Si talia sunt universalia et accidit eis intentio universalitatis, hoc non ut sunt in seipsis, sed ut sunt in anima; unde est quod communiter ponitur universalia esse in anima. ... Sicut dicitur res visa non a visione quae sit in ipsa, sed a visione quae est in vidente, sic etiam dicitur considerata non a consideratione quae est in ea, sed quae est in mente et in intellectu. Hoc viso de levi patet quomodo aliquid habet esse universale. Nam res ipsae sunt universales, sed non sunt universales ut sunt in seipsis, quia sic habent esse non abstractum, sed sunt universales ut sunt consideratae ab anima, quia sic habent esse abstractum. ... Universalia igitur sunt in anima et extra animam: nam universalia pro tanto sunt in anima quia intentio universalitatis non attribuitur rebus nisi mediante intellectu. ... Hoc est ergo quod Commentator ait, videlicet quod universalia ut sunt in potentia sunt extra animam, ita quod res non sunt universales ut sunt in seipsis, sed ab intellectu attribuitur eis universalitas vel intentio universalitatis. Inde est ergo quod communis opinio dicit quod universalia sunt in seipsis secundum esse materiale, quia esse materiale est esse in potentia, sed in anima sunt secundum esse formale, quia consideratio et intentio universalitatis, a qua res formaliter dicuntur universales, sunt in anima. Ita quod formaliter res non dicitur esse universales (pro: universalis vel universale) per aliquid quod est in ipsa, sed per aliquid quod est (f. (f.37va) <in anima>; sicut opus non dicitur humanum per aliquid quod est in eo, sed per aliquid quod est in artifice." ; Thomas

- de Aquino, Sum. Theol., I, q.85, a.2 ad 2^m.
- 30 - Aristotele, De anima, III, c.4, 429b 10-29; Averroes, In De anima, III, t.c.10, ed. Crawford, pp.423,13-424,20
- 31 - Aristotele, De anima, II, c.5, 417b 19-21 et 418a 3-6
- 32 - Aristoteles, An. Post., I, c.11, 77a 5-10
- 33 - *Ista est opinio ipsius Pauli Veneti*
- 34 - Aristoteles, De anima, III, c.8, 431b 29 - 432a 1
- 35 - Aristoteles, De caelo, I, c.3, 270a 12-22 et II, c.3, 286a 23
- 36 - Aristoteles, An. Post., I, c.11, 77a 5-10
- 37 - Aristoteles, An. Post., II, c.13, 97a 23 - 97b 6
- 38 - Aristoteles, Top., VI, c.3, 140b 27 - 141a 14
- 39 - Aristoteles, Metaph., VII, c.12, 1038a 20-25
- 40 Aristoteles, An. Post., I, c.8, 75b 30-32; II, c.10, 94a 11-14
- 41 - Aristoteles, An. Post., I, c.24, 85b 17-18; c.31, 87b 32-33
- 42 - Aristoteles, Ph., II, c.1, 193a 31-36; c.2, 194a 21-22; c.8, 198b 17-20
- 43 - Aristoteles, Metaph., VII, c.13, 1038b 8-9; c.16, 1041a 3-5
- 44 - Aristoteles, An. Post., I, c.22, 83a 32-35
- 45 - Aristoteles, De anima, I, c.1, 402b 7-8
- 46 - Averroes, In De anima, I, t.c.8, ed Crawford, p.12,25-26
- 47 - Boethius,
- 48 - Aristoteles, Top., VI, c.6, 143b 29-30
- 49 - Aristoteles, Metaph., IV, c.2, 1003b 22-23
- 50 - Aristoteles, Ph., I, c.9, 192a 25-34
- 51 - Averroes, De subst. orbis,
- 52 - Aristoteles, De anima, III, c.5, 430a 23; Averroes, In De anima, III, t.c.5, ed. Crawford, p.408,622-25; t.c.20, ed. Crawford, p.445,43-51
- 53 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195b 3-9; 25-27
- 54 - Aristoteles, An. Post., I, c.22, 83a 32-35
- 55 - Aristoteles, De anima, I, c.1, 402b 7-8
- 56 - Averroes, In De anima, I, t.c.8, ed. Crawford, 12,25-26

- 57 - Boethius,
- 58 - Aristoteles, Ph., I, c.5, 189a 7-8
- 59 - Aristoteles, Metaph., non IV, sed V, c.6, 1015b 36 - 1016b 6, et 1016b 31-4
- 60 - Aristoteles, Top., VI, c.6, 143b 29-30
- 61 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., II, c.4, pp.17a - 19a
- 62 - Aristoteles, Ph., I, c.2, 185b 3-5
- 63 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., II, c.4, p.17a
- 64 - Aristoteles, Metaph., VII, c.2, 1028b 19-21
- 65 - Aristoteles, De anima, III, c.3, 427a 21-22
- 66 - Aristoteles, Metaph., V, c.13, 1020a 29-30
- 67 - Aristoteles, An. Post., I, c.31, 87b 32-33
- 68 - Aristoteles, Ph., I, c.6, 189a 33
- 69 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., II, c.4, p.18b
- 70 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., II, c.4, p.18a-b
- 71 - Aristoteles, Metaph., VII, c.8
- 72 - Aristoteles, Metaph., XII, cc.4-5
- 73 - Aristoteles, Ph., VIII, c.5, 257a 27 sgg.
- 74 - Aristoteles, De anima, III, c.4, 429a 18-20
- 75 - Aristoteles, Ph., IV, c.1, 208b 28 et 209a 6-7
- 76 - Aristoteles, Metaph., VII, c.8, 1034a 5-7; c.10, 1035a 31-33; c.11, 1036b 3-4; et 26-30
- 77 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.2,15-26; cap. de specie, p. p.7,8-19
- 78 - Aristoteles, Metaph., VII, c.4, 1030a 11-14
- 79 - Aristoteles, Metaph., VII, c.8, 1034a 5-7; c.10, 1035a 31-33; c.11, 1036b 3-4 et 26-30
- 80 - Aristoteles, Metaph., XII, c.6, 1071b 3-22
- 81 - Averroes, In Ph., I, t.c.5, f.8 D-E
- 82 - Aristoteles, Praedic., c.6, 5b 1-2
- 83 - Aristoteles, Metaph., VII, c.8

- 84 - Aristoteles, Metaph., VII, c.
- 85 - Aristoteles, De anima, II, c.12, 424a 17-20
- 86 - Aristoteles, De anima, II, c.
- 87 - Aristoteles, De anima, III, c.4, 429a 24-25
- 88 - Averroes, In Metaph., VII, t.c.21, f.171 I I
- 89 - Aristoteles, Ph., IV, c.1, 208b 28 et 209a 6-7
- 90 - Aristoteles, De generat. et corrupt., II, c.
- 91 - Aristoteles, Metaph., VII, c.11, 1036b 2-7 et 25-30
- 92 - Averroes, In Metaph., I, t.c.6, f.8 C-D
- 93 - Aristoteles, Metaph., I, c.9; VII, c.6; XIII, c.4
- 94 - Aristoteles, An. Post., I, c.11, 77a 5-10
- 95 - Aristoteles, Metaph., VII, c.13, 1038b 10-12
- 96 - Aristoteles, Praedic., c.12, 14a 29-30
- 97 - Aristoteles, Metaph., V, c.11, 1019a 1-14
- 98 - Aristoteles, An. Post., I, c.31, 87b 32-33
- 99 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.4, 21-25
- 100 - Aristoteles, Metaph., XII, c.8, 1074a 31-38
- 101 - Aristoteles, Metaph., V, c.9, 1018a 12-5
- 102 - Aristoteles, Metaph., ~~non VII~~, sed VII, c.15, 1040a 27-29
- 103 - Aristoteles, An. Post., I, c.24, 85b 15-18
- 104 - Aristoteles, Ph., I, c.9, 192a 25-34
- 105 - Aristoteles, An. Post., I, c.2, 71b 25-26
- 106 - Aristoteles, Praedic., c.5, 2b 5-6
- 107 - Aristoteles, De caelo, ~~non I~~, sed IV, c.2, 308b 13-15
- 108 - Aristoteles, Ph., V, c.6, 230b 12-13
- 109 - Aristoteles, De caelo, I, c.3, 270a 12-14
- 110 - Aristoteles, Metaph., ~~non VIII~~, sed VII, c.15 1040a 33 - 1040b 2
- 111 - Aristoteles, Metaph., XII, c.8, 1074a 31-38
- 112 - Aristoteles, Ph., III, c.4, 203b 30
- 113 - Aristotele, De caelo, I, c.12, 282a 25 - 283a 3

- 114 - Cfr. supra n.29
- 115 - Cfr. supra n.29
- 116 - Averroes, In De anima, I, t.c.8, ed. Crawford 12,25-26
- 117 - Avicenna, Metaph., V, c.1, f.87rb
- 118 - Aristoteles, Ph., II, c.1, 193b 6-8
- 119 - Aristoteles, Metaph., VI, c.4, 1027b 25-28
- 120 - Aristoteles, Metaph., II, c.1, 993b 30-31
- 121 - Albertus Magnus, Lib. de praedic., Tr.II, c.6
- 122 - Aristoteles, Metaph., V, c.16, 1021b 15-23
- 123 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 980b 26 - 981a 7
- 124 - Aristoteles, An. Post., II, c.19, 100a 3-8
- 125 - Averroes, In De anima, I, t.c.8, ed. Crawford 12,25-26
- 126 - Aristoteles, Ph., I, c.5, 189a 5-8
- 127 - Aristoteles, Ph., II, c.1, 193b 6-8
- 128 - Aristoteles, Metaph., IX, c.8
- 129 - Aristoteles, De caelo, I, c.9, 278a 12-15
- 130 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195a 19-21
- 131 - Aristoteles, Metaph., V, c.2, 1013b 21-3
- 132 - Aristoteles, De anima, III, c.8, 431b 29 - 432a 1
- 133 - Aristoteles, Top., VI, c.8, 146b 13-16
- 134 - Aristoteles, An. Post., II, c.19, 100a 6-7; 100b 1-2
- 135 - Aristoteles, De anima, III, c.8
- 136 - Averroes, In Ph., III, t.c.3, f.86 K-L
- 137 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.11,12-17
- 138 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195a 19-21
- 139 - Aristoteles, Ph., V, c.2, 226b 10-16
- 140 - Aristoteles, Top., VI, c.8, 146b 13-16
- 141 - Aristoteles, An. Post., II, c.19, 100a 6-7; 100b 1-2
- 142 - Aristoteles, De gener. et corrupt., I, c.7, 324b 16-17
- 143 - Averroes, In Ph., I, t.c.5, 8 E-F

- 144 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195a 19-21
- 145 - Aristoteles, De caelo, I, c.9, 278a 12-15
- 146 - Aristoteles, Metaph., IX, c.7, 1049a 30 - 1049b 3
- 147 - Thomas Aquinas, De ente et essentia, c.2, §§11-13 et c.3 §1
- 148 - Averroes, In Metaph., VII, t.c.20, f.169 F
- 149 - Gualterus Burlaeus, Expositio super lib. Phys., prol., f.9rb-va:
 "Ad tertium dico quod, quamvis universale sit res extra animam, tamen non est pars individui, quia effectus particularis sunt causae particulares. Et sic dico quod, quamvis genus sit pars speciei, tamen species non est pars individui, quia individuum sufficienter constituitur ex causis particularibus. Dico tamen quod universale est de quidditate individui vel quod est totum respectu individui, accipiendo quidditatem pro eo quod significatur per definitionem sive pro eo quod datur in responsione ad quaestionem quaerentem quid est ipsum individuum, ut 'quid est Sortes?' et sic de aliis. ... Si autem dicatur quod 'si universale sit res extra animam, tunc est alia res a singulari, et per consequens homo in communi et Sortes erunt duae res, et, cum tam homo quam Sortes sint corpus, sequitur quod duo corpora erunt simul, ... ad primum horum dico quod hoc commune, homo, et Sortes sunt duae res, sed non sunt duae substantiae neque duo corpora, ... quia sic denotatur quod sunt duo individua substantiae vel corporis. Dico igitur quod hoc commune, homo, et Sortes sunt suae res, quia istud prerogativum habet terminus transcendens, scilicet quod potest distribui tam pro universalibus quam pro individuis, et etiam potest numerari tam in universalibus quam in individua."; In Cat., cap. de substantia, f.23vb:
 "Ad illud quando probatur quod species est pars individui, quia est quidditas individui, dicendum quod quidditas et forma unum sunt. Et ideo sicut forma est duplex, scilicet forma declarans quidditatem et forma perficiens materiam, sic quidditas est duplex; quia quaedam est quidditas quae est forma perficiens materiam et quaedam est forma declarans quidditatem. Quidditas quae est forma perficiens materiam est pars individui cuius est quidditas; sed quidditas declarans quidditatem non est pars individui cuius est quidditas, nec est de essentia talis individui, sed est essentialiter concomitans essentiam eius."; Tractatus de universis, ed. Venetiis 1509, f.7rb: "Et eodem modo potest dici de abstracto, quod quoddam est abstractum abstractione formae accidentalis a supposito cui terminaliter inheret, sicut albedo, nigredo, etc., et quoddam est abstractum abstractione formae substantialis cui realiter inheret vel quomodocumque de

nominat. Et isto modo humanitas dicitur esse abstractum ab homine seu a supposito cui realiter inheret, et etiam dicitur abstractum respectu humani quod denominatur ab humanitate. Unde respectu humani homo dicitur quoddam abstractum; nam, quamvis homo sit concretur respectu humanitatis, tamen est abstractum respectu humani, quod est magis concretum quam homo, quia plura concernit et importat, quia significat naturam humanam et importat et denominat aliam rem extrinsecam, puta opus aut possessionem hominis. Unde est sciendum quod quando aliquid maiorem compositionem includit aut significat, tanto magis dicitur concretum. Et propter hoc illud quod simplicissimum conceptum alicuius formae significat, dicitur abstractum ultima abstractione, et quod significat conceptum maxime compositum dicitur esse concretum remotissimum, scilicet a forma. Unde humanitas est abstractum ultima abstractione, quia apud intellectum non est simplicius in natura humana quam sit hoc nomen 'humanitas'. Et humanum est concretum ultima concretione quia non potest esse compositius apud intellectum aliquid quod significatur nomine 'hominis' quam illud quod significatur nomine 'humani'. Sed homo est quodammodo concretum et quodammodo abstractum, quia est concretum respectu humanitatis et abstractum respectu humani. Sed humanitas respectu nullius est concretum, et humanum respectu nullius est abstractum, quia abstractum in ultima abstractione significat quamlibet formam cum praecisione cuiuscumque alterius rei."

- 150 - Aristoteles, Metaph., VII, c.6, 1032a 5-6
 151 - Averroes, In Metaph., VII, t.c.20, f.169 F
 152 - Aristoteles, Ph., II, c.2, 194b 13
 153 - Averroes, In Metaph., II, t.c.
 154 - Aristoteles, Metaph., VII, cc.7-8
 155 - Aristoteles, Metaph., VII, c.8, 1033b 5-20
 156 - Aristoteles, non De anima I, sed Metaph. I, c.1, 981a 15-17
 157 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 981a 15-20
 158 - Aristoteles, De gener. et corrupt., I, c.
 159 - Averroes, In Ph., I, t.c.63 et 64, ff.37 L-38 L
 160 - Aristoteles, Ph., I, c.7
 161 - Aristoteles, Ph., V, c.1, 225a 12-20
 162 - Aristoteles, Metaph., VII, c.7, 1033a 5-23
 163 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195b 3-9; 25-27

- 164 - Aristoteles, An. Post., I, c.
 165 - Aristoteles, Praed., c.5, 3b 10-16

Capitulum 3

- 1 - Porphyrius, Isag., prooem., p.1,14-16
 2 - Cfr. Augustinus, De civ. Dei, V, c.20 et XIX, cc.1-2
 3 - Cfr. Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.I, c.4, p.5a
 4 - Aristoteles, An. Post., I, c.
 5 - Avicenna, Logica, ed. Venetiis 1508, f.3ra-b
 6 - Aristoteles, De anima, II, c.8, 420b 5-6
 7 - Aristoteles, Politica, I, c.2, 1253a 10
 8 - Opinionem Avicennae, Alfarabii, Algazelis et Alberti lege apud Albertum Magnum, Lib. de praedicab., Tr.I, c.4, pp.5a-6a
 9 - Aristoteles, An. Post., I, c.
 10 - Aristoteles, An. Post., I, c.28, 87a 38-39
 11 - Aristoteles, An. Post., II, c.3, 90b 29-32, 91a 7-11
 12 - Aristoteles, Top., VI, c.4, 141b 3-19
 13 - Johannes Duns Scotus, Quaestiones super lib. Porph., q.3, ed. Wadding I, p.89a-b
 14 - Aristoteles, An. Post., I, c.1, 71a 11-13
 15 - Aristoteles, An. Post., I, c.1, 24b 18-26
 16 - Aristoteles, De anima, II, c.9, 421b 3-8; cfr.: Averroes, In De anima, II, t.c.96
 17 - Aristoteles, Metaph., IX, c.2 104 6-10
 18 - Averroes, In Metaph., III, t.c.1, f.36M; t.c.2, f.39 C-D
 19 - Aristoteles, Metaph., IV, c.1, 1003a 21-22; c.2, 1003b 22-23
 20 - Aristoteles, Ph., VI, c.1
 21 - Aristoteles, An. Post., I, c.28, 87a 38-39
 22 - Aristoteles, An. Post., I, c.28, 87a 38-39
 23 - Averroes, In Metaph., III, t.c.1, f.36 M; t.c.2, f.39 C-D

- 24 - Aristoteles, Metaph., IV, c.1, 1003a 21-22
- 25 - Averroes, In Metaph., III, t.c.1, f.36 M; t.c.2, f.39 C-D
- 26 - Thomas Aquinas, In Metaph., IV, lectio 4
- 27 - Avicenna, Logica, ff.2rb et 3ra
- 28 - Non Boethius sed Gualterus Burlaeus, In Porph., prol., f.2rb-vb:
 "His visis videndum est de quibus est logica: utrum de rebus aut de conceptibus aut de vocibus, et quid debet esse subiectum in logica. Et est dicendum, secundum Avicennam in Logica sua, quod logica est de intentionibus secundis adiunctis primis. ... Dico ergo quod logica est de rebus secundae intentionis ut sunt secundae intentiones, quia in logica non determinatur de rebus nec de vocibus nisi per habitudinem ad intentiones secundas. Non enim determinatur in logica de homine nisi in quantum est species, vel subiectum vel praedicatum propositionis, vel in quantum est terminus in syllogismo, scilicet in quantum est maior vel minor extremitas vel medium in syllogismo. Similiter non determinatur de vocibus in logica nisi in quantum significant res ut eis insunt intentiones secundae. His visis videndum est quid est subiectum in logica. Et datur distinctio de subiecto et de logica, quia quoddam est subiectum in quo et quoddam est subiectum circa quod subiectum in quo cuiuslibet scientiae est intellectus, quia omnis scientia humana est in intellectu tamquam in subiecto; subiectum autem circa quod est illud circa quod est consideratio. Et tale subiectum circa quod est duplex: quoddam contentivum et est illud quod est commune ad omnia per se considerata in scientia, aliud est subiectum principale, et est illud de quo principaliter consideratur in scientia. Item, de logica distingo, quia uno modo accipitur ut est genus ad omnes habitus acquisitos in libris logicae; alio modo pro habitu particulari unius conclusionis ostensae in logica; tertio modo pro aggregato ex omnibus habitibus traditis in libris logicae. Et loquendo de logica primo et tertio modo, sic dico quod subiectum primae logicae est duplex, scilicet vel primum primitate adaequationis vel primum primitate principalitatis. Dico tunc quod subiectum primum primitate adaequationis, sive subiectum contentivum circa quod, est res secundae intentionis sive ens rationis -et non est aliud intelligendum per ens rationis quam res secundae intentionis. Nam secundae intentionis vel ens rationis est commune ad omnia per se considerata in logica secundum quod in logica considerantur. Et tale dicitur subiectum contentivum circa quod, et est idem quod subiectum adaequatum circa quod; nec oportet quod de tali subiecto probentur passiones aut proprietates in scientia, sed solum requiritur quod de specie

bus, seu per se contentis sub illo subiecto, probentur passiones et proprietates. ... Si autem loquimur de primo subiecto in logica primitate principalitatis, sic dico quod subiectum primum in logica est syllogismus demonstrativus, quia eius notitia principaliter inquiritur in logica. Vel secundum alios, syllogismus est hoc modo primum subiectum in logica, loquendo de logica primo vel tertio modo. Si vero loquamur de logica secundo modo accepta, scilicet prout est habitus particularis unius conclusionis tantum, sic dico quod illud subiectum de quo probatur passio est subiectum illius scientiae particularis. Verbi gratia, si probatur passio de genere, subiectum illius scientiae acquisitae per istam probationem est genus; cum demonstratur passio de specie, subiectum scientiae acquisitae per illam demonstrationem est species de qua praedicatur passio, et sic de aliis. Et est sciendum quod in logica determinatur de rebus et de vocibus, sed hoc non est nisi per habitudinem ad intentiones secundas, ut dictum est.

- 29 - Avicenna, Metaph. I, c.2, p.10,73-78
- 30 - Cfr. supra n.28
- 31 - Aristoteles, Ph., VIII, cc.4-5, 254b 8 -256b 24
- 32 - Aristoteles, De anima, II, c.1, 412a 13-22; 27-28
- 33 - Aristoteles, Top., I, c.2, 101b 3-4
- 34 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 194b 32 -195a 2
- 35 - Istum modum dicendi lege apud Johannem Scotum, Qq. in lib. Porph., q.8, p.92a-b
- 36 - Aristoteles, An. Post., I, c.28, 87a 38-39
- 37 - Aristoteles, Metaph., V, c.6, 1016b 6-9
- 38 - Aristoteles, Ph., VII, c.4, 249a 22-24
- 39 - Johannes Duns Scotus, Qq. in lib. Porph., q.8 (responsio ad septimam quaestionem), p.93a
- 40 - Gualterus Burlaeus, In Porph., prol., f.3ra: "Visis praemissis circa logicam in communi descendo ad scientiam traditam in libro Porphyrii, in qua videnda sunt tria. Primo quid est subiectum in libro Porphyrii. ... Primo ergo dico quod subiectum, scilicet contentivum seu adaequatum, in tota scientia tradita in libro Porphyrii est universale, accipiendo 'universale' ut habet suppositionem simplicem. Nam hoc commune, universale, continet in se omnia subiecta particularia de quibus in hoc libro probantur passiones et proprietates. Subiecta tamen particularia sunt multa, quia in ali

qua parte huius libri demonstratur una passio de genere et in alia parte demonstratur alia proprietas de specie; et ita alicuius scientiae particularis traditae in libro Porphyrii genus est (et ed.) subiectum et alterius scientiae hic traditae species est subiectum. Unde totius scientiae traditae in libro Porphyrii sunt multa subiecta particularia, licet tamen sit unum subiectum adaequatum continens omnia alia subiecta particularia, et est hoc commune: 'universale.'

- 41 - Aristoteles, An. Post., I, c.12, 77b 8-9
- 42 - Johannes Buridanus, Quaestiones in lib. Porph., q.3: utrum universale sit subiectum in libro Porphyrii, f.231r: "Istis notatis quae alibi debent fortius probari, dico cum aliis expositoribus quod iste terminus 'universale' est subiectum, vel obiectum, proprium et primum in scientia libri Porphyrii, quia de eo et suis speciebus, scilicet genere et specie etC; , determinatur principaliter in isto libro, et de nullis aliis nisi secundum attributionem quam habent ad ipsum universale et ad species eius, et ab eius unitate totalis scientia dicitur una. ... Item, confirmatur: subiectum proprium scientiae debet poni genus generalissimum vel communissimum inter considerata in illa scientia, et non transcendens neque excedens metas illius scientiae, et quod se habeat per modum subiecti respectu primarum et principalium passionum illius scientiae; et tale genus in ista scientia non potest esse aliud nisi iste terminus 'universale'; igitur etc. Item, dictum est quod in scientia totali una continente multas conclusiones assignandum est unum primum subiectum; et in ista scientia non potest melius assignari subiectum quam iste terminus 'universale'; ergo etc. Sed aliquis quaeret utrum ista sit concedenda 'universale est subiectum proprium in libri Porphyrii', et ego dico quod <sic>, capiendo illum terminum 'universale' materialiter; sensus enim est quod iste terminus 'universale' est ibi subiectum. Immo etiam dico quod illa est concedenda capiendo illum terminum 'universale' personaliter, quia iste terminus 'universale', qui est hic subiectum, est <ipse> met quoddam universale praedicabile de pluribus."
- 43 - Aristoteles, An. Post., I, c.
- 44 - Aristoteles, Metaph., V, c.7, 1017a 6-22
- 45 - Aristoteles, An. Post., I, c.
- 46 - Aristoteles, Metaph., IV, c.2, 1003b 22-23
- 47 - Aristoteles, Metaph., XII, c.
- 48 - Marsilius de Inghen, Quaestiones in lib. Porph., q.6: utrum uni-

versale sit genus de quinque praedicabilibus, ms. Oxford, Bodleian Library, Canon. misc. 381, f.7ra-b: "Tertio notandum quod praeter (propter ms.) decem generalissima primae intentionis quae ponit Philosophus, est unum aliud generalissimum secundae intentionis, scilicet significans res quae sunt signa sub ea ratione qua sunt signa. ... Dicendum ergo <quod> ultra genera generalissima quae sunt primae intentionis, quae sunt decem, est unum genus secundae impositionis, sub quo sunt isti termini 'genus', 'species', 'differentia' etc. Et potest huiusmodi coordinatio esse ista, quod 'signum' sit genus generalissimum, deinde 'universale' prima species, post 'universale' 'genus, deinde 'genus subalternum'."

- 49 - Aristoteles, Metaph., V, c.15, 1021a 9-12
- 50 - Aristoteles, Ph., III, c.1, 200b 32-34; Averroes, In Ph., III, t.c.3, f.86 I; t.c.4, f.87 B-D
- 51 - Aristoteles, Top., I, c.5
- 52 - Aristoteles, Metaph., II, c.2, 994a 1-11; 19-22

Capitulum 4

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de communibus generis, speciei, differentiae, proprii et accidentis, p.13,10
- 2 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.1,18
- 3 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.8,8
- 4 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.3,22
- 5 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.8,8
- 6 - Porphyrius, Isag., cap. de proprio, p.12,13
- 7 - Porphyrius, Isag., cap. de accidenti, p.12,24
- 8 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.2,17
- 9 - Aristoteles, Metaph., VII, c.1, 1028a 10-20; 31-33
- 10 - Aristoteles, An. Post., I, c.11, 77a 5-10
- 11 - Aristoteles, Ph., II, c.6, 198a 7-8
- 12 - Aristoteles, An. Post., I, c.19, 81b 24-31
- 13 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.1,18
- 14 - Aristoteles, El. Soph., c.1, 165a 3-4

- 15 - Aristoteles, Top. I, c.1, 100b 21-23
- 16 - Aristoteles, De anima, II, c.7, 418a 29 - 418b 3; 418b 11-12
- 17 - Aristoteles, Metaph., IV, c.2, 1003b 5-10; VII, c.1, 1028a 10-13
- 18 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.1,19
- 19 - Aristoteles, An. Post., I, c.2, 72a 27-32
- 20 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, 1,21-22
- 21 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, 1,23-2,1
- 22 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, 2,5 sgg.
- 23 - Aristoteles, Ph., III, c.3, 202a 13-21; sed melius Averroes, In Ph., III, t.c.18, f.92 G
- 24 - Aristoteles, Metaph., IX, c.6, 1048b 5-9; sed melius De anima, II, c.1, 412a 9-10
- 25 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195a 20-21
- 26 - Aristoteles, Metaph., VII, c.12, 1038a 5-8; 25-31
- 27 - Aristoteles, De animalibus,
- 28 - Aristoteles, An. Post., I, c.28, 87a 38-39
- 29 - Aristoteles, Metaph., V, c.28, 1024a 34-36; 1024b 8-9
- 30 - Aristoteles, Ph., II, c.1, 193b 6-8
- 31 - Aristoteles, Ph., IV, c.12, 221a 30 - 221b 3
- 32 - Aristoteles, Ph., IV, c.5, 212b 20-21
- 33 - Aristoteles, De gener. et corrupt., II, c.4, 331b 13-18
- 34 - Aristoteles, Ph., IV, c.209b 1-5: c.4, 212a 5-6
- 35 - Avicenna, Logica, f.6ra-b; opinio Avicennae legitur etiam apud Albertum Magnum, Liber de praedicab., Tr.III, c.1, p.27b
- 36 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de genere, f.7vb: "Et est sciendum quod non quaelibet multitudo descendendum ab uno patre dicitur genus, quia sic collectio omnium hominum diceretur unum genus -quod est falsum; sed multitudo descendendum ab uno patre, a quo tamen alii patres non descenderunt, dicitur esse genus in prima significatione generis."; cap. de specie, f.10ra: "Sed forte aliquis diceret quod in familiis est devenire ad unum principium. Verbi gratia, in tota cognatione hominum est devenire ad unum patrem, puta Iovem, secundum aliquos, seu ad Adam, secundum veritatem. Similiter in praedicamentis esset devenire ad unum ge

nus commune omnibus praedicamentis -quod non est verum. Ad istus respondetur quod non est omnino simile in praedicamentis et de familiis, quia in familiis est unum principium commune et in praedicamentis non est aliquod unum commune genus omnibus praedicamentis."

- 377 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 980b 27-28
- 38 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.1,19
- 39 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.2,10-11
- 40 - Aristoteles, Metaph., III, c.3, 998b 24-26
- 41 - Aristoteles, An. Post., I, c.
- 42 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.2,11
- 43 - Aristoteles, Metaph., II, 993b 30-31
- 44 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 194b 23-33
- 45 - Aristoteles, Ph., II, c.2, 194b 13
- 46 - Averroes, In Ph., I, t.c.5, f.8 E-F
- 47 - Aristoteles, Ph., IV, c.3, 210a 18-20
- 48 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.2,12-13
- 49 - Aristoteles, Metaph., II, c.1, 993b 30-31
- 50 - Aristoteles, Ph., I, c.1, 184a 16-26
- 51 - Aristoteles, Metaph., VII, c.1, 1028a 31-32
- 52 - Aristoteles, De anima, II, c.6, 418a 8-9; 20-21
- 53 - Aristoteles, Metaph., I, c.2, 982a 23-25
- 54 - Aristoteles, Eth. Nic., VIII, c.12, 1161b 17-21
- 55 - Opinionem Platonis lege apud Albertum Magnum, Liber de praedicab., Tr.III, c.2, p.28b
- 56 - Boethius, In Praedic.,
- 57 - Aristoteles, Ph., I, c.7, 190b 8; sed melius Averroes In Ph., I, t.c.63, f.37 L
- 58 - Aristoteles, Metaph., VII, c.11, 1036a 26-33
- 59 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.2,14-17
- 60 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.2,10-11
- 61 - Aristoteles, Ph., III, c.1, 201a 10-11; 27-29; 201b 4-5; Averroes, In Ph., III, t.c.6, f.88 A-B; t.c.9, f.89 C-D; t.c.10 f.89 H-I

- 62 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.III, c.3, p.29b
- 63 - Aristoteles, Ph., III, c.1, 200b 32 - 201a 3
- 64 - Aristoteles, Top., VI, c.1, 139a 28-29; c.4, 141b 25-28
- 65 - Aristoteles, Metaph., VII, c.12, 1037b 28-30; 1038a 1-4
- 66 - Aristoteles, Metaph., VII, c.4, 1030a 6-32; 1030b 4-7; c.5, 1031a 1-3; 10-12
- 67 - Aristoteles, Metaph., VII, c.5, 1030b 22-8
- 68 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.2, 15-17
- 69 - Aristoteles, Metaph., V, c.29, 1024 b 17 ^{-1025 a 1} ; cfr. etiam VI, c.4, 1027b 18-22
- 70 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.III, c.3, p.29b; cfr. etiam Liber de praedicam., Tr.I, c.6, p.102b
- 71 - Aristoteles, An. Pr., I, c.
- 72 - Aristoteles, Ph., I, c.7, 190b 28-29
- 73 - Aristoteles, Top., I, c.5, 102a 18-30 et 102b 4-26; II, c.1, 108b 34 - 109a 26
- 74 - Aristoteles, An. Post.,

Capitulum 5

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.2, 22
- 2 - Aristoteles, Praedic., c.2, 1b 3-9; c.5, 2a 11-14
- 3 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.7, 20 sgg.
- 4 - Aristoteles, An. post., I, c.6, 75a 18-22; c.33, 88b 30-35
- 5 - Non El. Soph., sed An. Pr., I, c.41, 49b 34-37; 50a 1-2
- 6 - Aristoteles, Ph., IV, c.3, 210b 21-22
- 7 - Porphyrius, Isag., cap. de accidente, p.12, 24-25
- 8 - Boethius,
- 9 - Aristoteles, Ph., IV, c.3, 210a 25 - 210b 22
- 10 - Aristoteles, De caelo, I, c.9, 278a 14-15
- 11 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.2, 24
- 12 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.3, 1

- 13 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.3,5
- 14 - Aristoteles, An. Post., II, c.5, 92a 1
- 15 - Hoc falsum est, sed potius verum est contrarium; cfr. cap. de specie, pp.7,27-83
- 16 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195a 20-21
- 17 - Aristoteles, Praedic., c.5, 3a 36-37
- 18 - Aristoteles, An. Post., I, c.22, 83b 29-35
- 19 - Aristoteles, Top., VI, c.1, 139a 25-28; 35-37
- 20 - Aristoteles, An. Post., I, c.
- 21 - Aristoteles, An. Post., I, c.4, 73a 38-39
- 22 - Aristoteles, Metaph., V, c.13, 1020a 11-14; Averroes, In Metaph., V, t.c.16, f.120 M et t.c.18, f.125 D
- 23 - Aristoteles, An. post., I, c.5, 74a 18
- 24 - Aristoteles, An. Post., I, c.5, 74a 18-25; sed melius
- 25 - Aristoteles, De anima, I, c.1, 402b 21-22
- 26 - Aristoteles, Metaph., V, c.6, 1016b 36
- 27 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, pp.2,26-3,1
- 28 - Aristoteles, Metaph., V, c.6, 1016b 32-33
- 29 - Aristoteles, Praedic., c.7, 7b 15-18
- 30 - Aristoteles, Metaph., V, c.22, 1022b 28-31
- 31 - Aristoteles, Praedic., c.10, 13a 33-34
- 32 - Aristoteles, Metaph., X, c. , 1055a 5-33; cfr. etiam Thomas Aquinas, In Metaph., X, lectio 5, n°2032
- 33 - Boethius, Lib. de divisione, col.
- 34 - Aristoteles, An. Post., I, c.4, 73a 37 - 73b 2
- 35 - Aristoteles, De anima, II, c.4, 415a 23-26; 416b 9-16
- 36 - Aristoteles, An. Post., II, c.6, 92a 30; c.13, 96b 38-39
- 37 - Aristoteles, Ph., VI, c.1
- 38 - Aristoteles, An. post., I, c.4, 73a 39-40; 73b 20-21
- 39 - Averroes, In De anima, II, t.c.66, ed. Crawford p.230,22-31
- 40 - Aristoteles, Praedic., c.6, 6a 26-35; c.8, 11a 15-19

- 41 - Aristoteles, Metaph., IV, c.2, 1004b 5-6
- 42 - Aristoteles, Metaph., X, c.4, 1055a 19-21; c.5, 1055b 37-38
- 43 - Aristoteles, Praedic., c.11, 14a 11-12
- 44 - Aristoteles, Praedic., c.5, 4a 10-11
- 45 - Aristoteles, Top., VI, c.4, 141b 22-29
- 46 - Aristoteles, Metaph., VII, c.4, 1030a 5-6; 11-13
- 47 - Aristoteles, An. post., I, c.6, 75a 18-22; c.33, 88b 30-35
- 48 - Aristoteles, Top., VI, c.4, 141b 25-26
- 49 - Aristoteles, Metaph., VII, c.4, 1030b 4-7; 1031a 1-3; 10-12
- 50 - Aristoteles, An. Post., I, c.4, 73b 28 - 74a 3; cfr. etiam Robertus Grosseteste, Comm. in Post. Anal. libros, I, c.4, 11.160-3
- 51 - Cfr: Paulus Venutus, In Cat., cap. de substantia, f.65va-b
- 52 - Aristoteles, Metaph., V, c.14, 1020a 33 - 1020b 2
- 53 - Averroes, In Metaph., V, t.c.19, f.126 G-H
- 54 - Aristoteles, Praedic., c.8, 8b 25
- 55 - Aristoteles, Praedic., c.5, 3b 10-16
- 56 - Aristoteles, Metaph., III, c.3, 998b 24-26
- 57 - Aristoteles, Top., VI, c.1, 139a 25-27; c.3, 140a 27-31
- 58 - Marsilius di Inghen, Quaestiones in lib. Porph., q.8: utrum definitio generis sit bona in qua dicitur "genus est quod praedicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid est", f.9ra-b: "In ista quaestione erunt duo articuli: in primo ponentur quaedam notabilia, cum generis definitionis; <in> secundo respondebitur ad quaesitum. Quantum ad primum, primo notandum quod 'definitio' capitur tribus modis. ... Secundo notandum quod Porphyrius non vult determinare hic nisi de terminis; et ideo primo loco definitionis potest poni 'terminus'. Etiam non voluit determinare de aequivocis neque de complexis; et ideo debet dici 'genus est terminus univocus incomplexus' etc. Tertio, non voluit quod genus semper praedicetur, sed voluit quod genus posset praedicari de pluribus; et ideo debet dici 'est terminus univocus incomplexus praedicabilis de pluribus'. Quarto, non (mg.) voluit solum quod termini illi de quibus genus praedicatur differant specie, sed immo etiam voluit quod res significatae per terminos non concernerent specie; et ideo debet dici 'est terminus univocus incomplexus praedicabilis de pluribus quorum significata differunt specie'.

Quinto non voluit quod tales res deberent sic differre (definire ms.) quod in nulla specie convenirent, sed voluit quod non convenirent in aliqua specialissima illius praedicamenti de quo illud est genus. Unde Sortes et equus bene conveniunt in una specie specialissima -puta quod utrumque est album aut calidum, quae sunt <species> specialissimae de praedicamento qualitatis-; sed hoc non est contra illud quod iste terminus 'animal' sit genus talium, quia iste terminus 'animal' est terminus de praedicamento substantiae. Et ideo sufficit ad hoc quod sit genus quod (ad ms.) sua significata differant specialissima de praedicamento substan-tiae, ut quod Sortes contineatur sub homine et equus sub equo.... .. Et ideo finaliter potest esse ista definitio generis: 'genus est terminus univocus incomplexus praedicabilis de pluribus, quo-rum significata differunt specialissima illius praedicamenti, et in quid'. ... Quantum ad secundum sit prima conclusio ista, et responsalis ad quaestionem, quod definitio generis sic suppleta secundum quod iam in fine praecedentis articuli dicebatur, est bona."

- 59 - Johannes Buridanus, Quaestiones in lib. Porph., q.7: utrum defini-
 de tio generis sit bona in qua dicitur 'genus est quod praedicatur
 de pluribus differentibus specie in eo quod quid', f.236r-v:
 "Unde notandum est quod illa descriptio esset bona solum si esset bene intellecta, secundum debitam expositionem et cum debitis supplementis; et ideo concedenda est. Et haec consideranda sunt. Unde primo notandum est quod non omne genus actu praedicatur, sicut bene arguebatur prius. Ideo solet dici quod non capitur hic 'prae-dicatur' pro actu praedicari, sed pro aptitudine praedicandi, ita quod exponatur: 'id est: aptum natum est praedicari'. Item, notandum quod idem significat 'esse aptum natum praedicari' et 'esse praedicabile', ideo tandem debet dici 'genus est quod praedicatur', id est: praedicabile est. Item, notandum est quod 'differentia specie' dicuntur species diversae, quarum una non continet aliam, vel termini contenti sub talibus speciebus diversis. Et hoc intendit Porphyrius, cum dicit: "genus est quod praedicatur de pluribus speciebus diversis vel de contentis sub eis". Et videtur mihi quod hoc simpliciter sit verum de omni genere mentali. Nam conceptus a quo sumitur nomen, 'animalis' est in intellectu meo in permanen-tia et non in transitu, sicut vox. Ideo ex illo conceptu ego possum formare in mente mea illam propositionem mentalem 'homo est animal', et iterum illam 'equus est animal'; et sic ego illum conceptum pono subiectum et ego iterum possum ponere in alia propositione illum eundem conceptum. Sed de genere vocali non est ita, sicut prius bene arguebatur. Ideo mihi apparet bene probatum fuis-se quod nullum genus vocale potest praedicari de pluribus specie

bus plus quam iste terminus 'homo'. Propter quod, si quaeritur quomodo descriptio debeat intelligi de genere vocali, ista descriptio 'de pluribus specie' etc. indiget expositione, quae potest esse multiplex. Primo modo quod genus vocale est praedicabile de differentibus specie, id est: designata conceptum praedicabile de differentibus specie -sicut urina est sana, id est: designat animal esse sanum. Alio modo omne genus et alia sibi similia sunt praedicabilia de differentibus specie, scilicet tali modo quod unum de uno et aliud de alio. Deinde per 'praedicari in quid' intelligimus terminum de alio convenienter responderi ad quaestionem quaerentem quid est. Et similiter per 'praedicari in quale' intelligimus terminum de termino convenienter responderi ad quaestionem factam per quale; et sic de aliis modis praedicandi. Sed ulterius notandum est quod Porphyrius hic determinans de praedicabilibus non intendebat determinare nisi de univocis; non tamen distinguendo univocum contra denominativum, sed solum contra aequivocum et analogum. Ideo ad removendum praedicabilia aequivoca vel analoga potest ⁱⁿ cuiuslibet illorum (illarum ms.) praedicabilium definitione suppleri haec clausola 'univocum'; ita quod sit descriptio generis, quam pono pro conclusione: 'genus est praedicabile univocum de pluribus differentibus specie in eo quod quid'. Probatum, quia explicite indicat conceptum huius termini 'genus' et convertitur cum eo. Ibi enim ponitur 'praedicabile' per modum generis; ideo sequitur 'univocum' ad differentiam 'entis' et aliorum terminorum aequivocorum praedicabilium; 'de pluribus' ad differentiam individuorum; et sequitur 'differentibus specie' ad differentiam speciei; 'in eo quod quid' ad differentiam <differentiae>, proprii et accidentis."

- 60 - Aristoteles, Ph., VII, c.4, 249a 22-24
- 61 - Aristoteles, De anima, II, c.4, 415a 16-21
- 62 - Aristoteles, Metaph., VII, c.12
- 63 - Aristoteles, Top., I, c.9, 103b 20-24

Capitulum 6

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, 4,14
- 2 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, 6,24
- 3 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, 4,9
- 4 - Aristoteles, De anima, II, c.9, 421a 25-26
- 5 - Averroes, In De anima, II, t.c.94, ed. Crawford 272,16 - 273,35

- 6 - Aristoteles, Eth. Nic., I, c.8, 1099b 3-4
- 7 - Dubitatio Avicennae cum sua responsione legitur apud Albertum Magnum, Lib. de praedicab., Tr.IV, c.1, p.34a
- 8 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.IV, c.1, p.34a-b
- 9 † Avicenna, Logica, f.6va
- 10 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.IV, c.1, p.35
- 11 - Aristoteles, Metaph., VII, c.10, 1035b 4-6 et 11-14
- 12 - Aristoteles, Praedic., c.7, 8a 35-38 et 8b 13-15
- 13 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.7,27-8,3
- 14 - Aristoteles, Ph., IV, c.3, 210a 18
- 15 - Aristoteles, Top., VI, c.7, 146a 33-35 et c.11, 149a 1-4
- 16 - Aristoteles, Ph., II, c.7, 198a 21-35
- 17 - Aristoteles, De anima, II, c.12, 424a 17-20
- 18 - Aristoteles, De anima, III, c.8, 431b 29 - 432a 1
- 19 - Aristoteles, Top., I, c.15, 106b 14-15
- 20 - Avicenna
- 21 - Aristoteles, Ph., I, c.9, 192a 22-23
- 22 - Aristoteles, Top., VI, c.1, 139b 14-15
- 23 - Avicenna, Logica, f.6va-b
- 24 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de specie, ff.8vb - 9ra: "Sed hic sunt duo dubia: primum est an genus et species sint relativa; secundum est an unum relativorum debeat poni in definitione alterius. ... Ad secundum dubium arguitur probando quod unum relativorum non potest poni in definitione alterius. Quoniam quaelibet definitio datur causa innotescendi, quaelibet ergo definitionis pars debet esse notior ipso definitio; sed unus relativorum non est notius (notus ed.) alio; ergo etc. Confirmatur hoc: si de definito quaeritur quid sit, convenienter respondetur per (pro ed.) definitionem, ita quod definitio certificet de quaestione quaerente quid est de definito; sed si fiat (fiatur! ed.) quaestio <de> uno relativo quid est, non certificaretur (certificarentur ed.) quaerens de illa quaestione per definitionem vel (in ed.) descriptionem in qua ponitur unum relativorum; ergo etc. Maior patet, et minor declaratur. Nam si quaeratur quid est pater et respondetur sic 'pater est qui habet filium vel genuit filium', quaeritur e converso quid est filius, quia filius est aequae bene

mihī ignotus sicut pater, et si dicitur quod filius est qui habet patrem, adhuc contingit quaerere quid est pater sicut prius; et ita numquam ero certificatus de aliquo relativorum quid est, quia respondendo per aequē ignotum non sum nec esse possum certificatus. Unde potest sic argui: illa non est definitio alicuius per quam non possum esse certificatus de definito; sed per definitionem relativi in qua ponitur suum correlativum non possum certificari de illo relativo, ut visum est, ergo etc. Item, quodcumque (quamcumque ed.) in definitione ponitur aliquod definibile, si (sic ed.) definitio illius definibilis ponitur loco eius, verior et expressior erit definitio, ... Si ergo in definitione patris ponitur filius et si in loco filii ponatur definitio filii, ista definitio erit verior et expressior definitione prima; sed in definitione filii, secundum istam opinionem, debet poni pater; ergo in verissima et expressissima definitione patris debet poni pater. Sed hoc est inconveniens, scilicet quod idem ponatur in definitione sui ipsius."

- 25 - Aristoteles, Top., non VIII sed VI, c.3, 140b 27-31
- 26 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de specie, f.9rb: "Ad secundum (tertium ed.) dubium dicunt quidam quod loquendo de definitione indicante quidditatem rei non debet poni unum relativorum in definitione alterius, sed in definitione exprimente quid nominis bene debet poni unum relativorum in definitione alterius. Et sic intelligit auctor quod in definitione exprimente quid nominis debet poni unum relativorum. Sed mihi videtur quod unum relativorum non debeat poni in definitione alterius exprimente quid nominis, nec in definitione exprimente quid rei alterius, quia utraque definitio notificat definitum et est notior definito. Non definitio exprimens quid nominis notificat quid nomen significat et definitio explicans quid rei notificat quidditatem definiti; sed unum relativum non est notius altero nec oratio in qua ponitur unum relativorum est notior alio relativo. Et ideo bene dicit Avicenna in Logica sua quod dicentes unum relativorum definiri per reliquum non advertunt differentiam inter esse notum cum alio et esse notum per aliud, unde unum relativorum non est notum per aliud. Ergo patet <per> rationes iam factas quod loquendo de definitione secundum quod Aristoteles loquitur, sic unum relativum non definitur per reliquum. Loquendo enim de definitione indicante quidditatem rei manifestum est quod unum relativorum non definitur per reliquum, quia unum relativorum non est de quidditate alterius nec est notius altero relativo. Loquendo etiam de definitione exprimente quid nominis non definitur unum relativorum per reliquum, quia definitio quid nominis manifestat quid nomen significat; sed unum relativorum non notificat quid significat aliud; ergo etc.

Probo minorem: nam si quaeratur quid hoc nomen 'pater' significat et respondetur quod hoc nomen 'pater' significat illum qui genuit filium, quaerendum est ulterius quid significat hoc nomen 'filius'; si dicatur quod hoc nomen 'filius' significat illum qui habet patrem, adhuc restat quaestio quid hoc nomen 'pater' significat, quia non est maior certitudo huius nominis significati quam fuit in principio. Dico ergo quod nullum relativum habet definitionem propriam, quia relativum non est per se in genere; sed relatio bene potest definiri (definire ed.), sed non per relationem oppositam, sed per proprium genus et propriam differentiam, si eis sunt nomina imposita."

- 27 - Id est:Guillelmus de Ockham, In Porph., cap.2: de specie, §2; O. Ph. II, pp.31-32
- 28 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.IV, c.1, pp.35b - 36a
- 29 - Aristoteles, Eth. Nic., VIII, c.12, passim
- 30 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195a 8-11
- 31 - Aristoteles, Metaph., V, c.2, 1013b 9-10
- 32 - Aristoteles, An. Post., II, c.12, 96a 3-6
- 33 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195a 19-21
- 34 - Aristoteles, Metaph., V, c.2, 1013b 21-23
- 35 - Aristoteles, Ph., III, c.3, 202b 10-14
- 36 - Aristoteles, An. Post., I, c.1, 71a 11-17
- 37 - Aristoteles, Praedic., c.7, 8a 35-38 et 8b 13-15
- 38 - Aristoteles, An. Post., I, c.3, 72b 23-25
- 39 - Aristoteles, Metaph., non VII, sed V, c.15
- 40 - Aristoteles, Ph., V, c.5, 229a 26-28
- 41 - Aristoteles, Top., VI, c.4, 142a 26-31
- 42 - Aristoteles, Top. non VIII, sed VI, c.3, 140b 27-31
- 43 - Aristoteles, Praedic., c.7, 7b 15
- 44 - Aristoteles, Praedic., c.12, 14a 29-30
- 45 - Aristoteles, Top., IV, c.6, 127a 26-34
- 46 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de specie, f.9ra: "Ad primum dubium, cum quaeritur an genus et species sint relativa, dicendum quod genus et species possent accipi pro his quae principaliter significant et pro his quae denominant. Si accipiantur pro his

quae significant, tunc accipiuntur pro intentionibus in anima communibus generibus et speciebus in quolibet praedicamento vel cuiuslibet praedicamenti. Et haec sunt relativa transcendentia, quia intentio generis refertur ad intentionem speciei. Si vero accipiuntur pro his quae denominant, sic accipiuntur pro his de quibus praedicantur, ut pro homine et animali. Et sic est falsum dicere quod genus et species sunt relativa, quia homo et animal non sunt relativa, nec albedo et color sunt relativa, sed absoluta. Si genus et species accipiuntur pro his quae primo significant, sic habent suppositionem simplicem, sed quando genus et species accipiuntur pro his quae denominant, tunc habent suppositionem personalem. Ad primum argumentum in contrarium, cum dicitur quod genus et species sunt communia omnibus praedicamentis, ergo etc., dicendum est uno modo quod genus et species non sunt relativa determinati generis, sed sunt relativa transcendentia, quia reperiuntur in quolibet praedicamento. Aliter potest dici quod idem potest esse in quolibet praedicamento denominative et tantum in uno praedicamento quidditative; et sic genus et species sunt in quolibet praedicamento quia denominant res omnium praedicamentorum, et tamen sunt quidditative in uno praedicamento tantum, id est: in praedicamento relationis. Ad secundum argumentum, cum dicitur quod genus est naturaliter prius specie, dico quod accipiendo genus et species pro his primo significant et principaliter, sic neutrum istorum est alio prius naturaliter, sed sunt simul natura. Sed accipiendo genus et species pro his quae denominant, sic genus est naturaliter prius specie, ut animal homine. Et hoc modo accipiendo genus et speciem non sunt relativa."

- 47 - Avicenna, Logica, f.7ra
- 48 - Dubitationes Avicennae et Alfarabii lege apud Albertum Magnum, Lib. de praedicab., Tr. IV, c.2, pp.37b - 38a
- 49 - Aristoteles, An. Post., I, c.11, 77a 5-10
- 50 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.4,12-13
- 51 - Boethius,
cfr. etiam: Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.IV, c.2, p.38a

Capitulum 7

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.5,1
- 2 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.6,3
- 3 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.6,16-17

4 - Gualterus Burlaeus, Expositio super lib. Phys., prol., ff.8vb-9ra:

"Secunda conclusio hic probanda est, quod universalia ut species et genera non sunt conceptus in anima, quam conclusionem probo per quinque media. Et primo sic: si nihil sit universale nisi conceptus, tunc genus generalissimum de genere substantiae erit conceptus in anima; sed omnis conceptus in anima est in genere, et habet genus supra se; ergo genus generalissimum habent genus superveniens. Et non solum sequitur hoc impossibile, sed etiam sequitur quod genus generalissimum de genere substantiae continetur sub aliqua specie specialissima de genere qualitatis -quod est absurdum. Consequentia patet, quia omnis conceptus in anima est accidens singulare, et omne tale continetur sub specie specialissima..... Secundo arguo ad eandem conclusionem sic: alius est conceptus generis generalissimi in intellectu tuo et alius in intellectu meo, quia idem accidens numero non simul est in diversis subiectis; sed isti duo conceptus conveniunt in conceptu communi, secundum quem contingit abstrahere ab istis duobus conceptibus; et talis conceptus abstractus est alius in mente tua et alius in mente mea, cum isti conceptus sint omnino similes, contingit ab his duobus conceptibus abstrahere unum conceptum communem, et ille conceptus numeratur ad numerationem intellectuum; ergo adhuc contingit abstrahere ulterius, et sic in infinitum. Et si ille conceptus abstrahatur a duobus conceptibus omnino similibus et praedicetur in quid de eis, sequitur quod in praedicatis in quid esset procedere in infinitum -quod est impossibile, quia sic nihil contingeret scire, ut probat Philosophus, I Posteriorum et II Metaphysicae. Hoc potest etiam argui in terminis sic: in intellectu meo est conceptus generis generalissimi substantiae et similiter in intellectu tuo; et isti sunt diversi conceptus; et tamen conveniunt ...; possibile est igitur quod ergo abstraham unum conceptum communem qui praedicetur in quid de eis, in quo immediate conveniunt. Et sit ille conceptus .a. Possibile est etiam quod tu abstrahas unum conceptum communem eis, in quo immediate conveniunt, qui sit .b. Igitur .a. et .b. sunt conceptus similes. Et similiter adhuc contingit quod tu abstrahas ab eis conceptum similem praedicabilem in quid de eis et ego alium, qui sint .c. et .d. Et adhuc contingit abstrahere conceptum communem eis a te et a me, qui sint .e. et .f., et sic in infinitum. Et ita in praedicatis in quid erit procedere in infinitum -quod est absurdum. ... Item, in ordine praedicamentorum non contingit procedere in infinitum; sed illi conceptus ordinantur in linea praedicamentali, sicut individuum ordinatur sub specie; ergo etc. Similiter isti conceptus sunt essentialiter ordinati secundum superius et inferius, igitur si in eis proceditur in infinitum sequitur quod in essentialiter ordinatis sit procedere in infinitum -quod est impossibile. Item, sequitur

quod tot erunt genera generalissima in genere substantiae quot sunt homines habentes notitiam illius generis, quia quot sunt conceptus communes omnibus, qui sunt in praedicamento substantiae, tot erunt genera generalissima; et sic genera generalissima erunt innumerabilia. Tertio arguitur sic: species et individuum semper debent esse in eodem genere; sed Sortes est in genere substantiae; igitur et species quae praedicatur in quid de Sorte erit in praedicamento substantiae; et tamen est acciēdens per te, quia conceptus animae est accidens. Si dicas quod haec species, homo, bene est in praedicamento substantiae, quia supponit pro substantiis, contra: si haec species, homo, sit in praedicamento substantiae, tunc genus generalissimum praedicamenti substantiae praedicatur in quid de Sorte et de ista specie, homo; ergo aliquid (aliud ed.) erit genus univocum substantiae et accidenti -quod est impossibile. Item, dicendo sic 'nulla substantia est qualitas' fit distributio pro omni per se contento sub substantiali, secundum sic dicentes; ergo hic fit distributio pro generibus subalternis et etiam pro speciebus specialissimis contentis sub substantia. Cum igitur ista sit vera et immediata, secundum Philosophum, I Posteriorum: 'nulla substantia est qualitas', et hic fit distributio pro generibus subalternis et speciebus specialissimis, [et] sequitur quod nec genera subalterna nec species <substantiae> sunt qualitates -cuius contrarium dicunt isti. Nam dicunt quod genera et species sunt conceptus in anima, et per consequens sunt qualitates."

- 5 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.6,6-12
- 6 - Aristoteles, Praedic., c.4, 1b 25-27
- 7 - Aristoteles, Metaph., VII, c.1, 1028a 10-20
- 8 - Aristoteles, Praedic., c.6, 4b 23 et 5a 17
- 9 - Aristoteles, Ph., VII, c.4, 249a 15-17
- 10 - Aristoteles, Ph., V, c.4, 227b 3-4
- 11 - Aristoteles, Metaph., IV, c.2, 1003b 26-32
- 12 - Aristoteles, El. Soph., I, c.6, 169a 8-12
- 13 - Opinio Avicennae legitur apud Albertum Magnum, Lib. de praedicab., Tr.IV, c.4, p.42a
- 14 - Apuleius, De deo Socratis,
- 15 - Sententiam Epicureorum vide apud Albertum Magnum, Lib. de praedicab., Tr.IV, c.4, p.42a
- 16 - Aristoteles, Metaph., XII, c.8, 1073a 25-1073b 17 et 1074b 7-14

- 17 - Aristoteles, Metaph., XII, c.8
- 18 - Aristoteles, De anima, II, c.1, 412a 6-9
- 19 - Aristoteles, Metaph., VI, c.2, 1026a 35-37
- 20 - Aristoteles, De anima, non I sed II, c.1, 412a 20-21 et c.2, 413a 22-25
- 21 - Aristoteles, Ph., VII, c.4, 249a 15-17
- 22 - Aristoteles, Metaph., V; c.18, 1022a 14-19 et 35
- 23 - Aristoteles, Praedic., c.4, 1b 25-27
- 24 - Aristoteles, Top., I, c.9
- 25 - Aristoteles, Praedic., c.1, 1a 6-7
- 26 - Aristoteles, De caelo, I, c.7
- 27 - Aristoteles, An. Post., I, c.24, 86a 5
- 28 - Aristoteles, An. Post., I, c.8, 75b 24-26 et 30
- 29 - Aristoteles, Top., VI, c.
- 30 - Aristoteles, Metaph., VII, c.15, 1039b 27 - 1040a 5
- 31 - Johannes Buridanus, Quaestiones in lib. Porph., q.10: "utrum omnia sunt vera quae dicit et ponit Porphyrius in assignando ordinem praedicabilium in praedicamento substantiae, f.240v: "Dicendum est quod hoc nomen 'substantia' est genus generalissimum non prout supponit pro terminis de praedicamento substantiae, nec prout connotat illam proprietatem, substare vel subici, sed prout significat indifferenter omnem substantiam per se subsistentem sine connotatione aliena secundum unum conceptum communem. Hoc autem nomen 'ens', si dicatur de substantia et de aliis praedicamentis, hoc est secundum aequivocationem, ut bene dicit Porphyrius. Et dico quod praedicatio de pluribus analogice et secundum diversas rationes, quarum aliqua posteriorum attribuitur ad priorem, impedit rationem generis; <ut quia 'sanum' non dicitur de urina nisi secundum habitudinem ad animal sanum. Et ita crediderunt Aristoteles et Porphyrius esse de ente ad substantiam et accidentia -quod sisit verum et quomodo debet videri in scientia altiori. Sed ego dico quod prioritas rei secundum reliquam, in essendo vel in causando, non impedit rationem generis>, (supplevi ex manuscripto 116C bibliothecae universitatis Leodiensis) si res significantur uno nomine secundum rationem communem, sine connotatione illius habitudinis huius rei ad illam."
- 32 - Marsilius de Inghen, Quaestiones in lib. Porph., q.10: utrum ens est genus, ff.10vb - 11ra: "In ista quaestione primo praemittenda

sunt notabilia aliqua; secundo respondendum est ad partitionem. Quantum ad primum ponendae sunt aliquae suppositiones a Philosopho concessae. Prima est ista, quod iste terminus 'ens' significat substantiam et accidens ita quod per prius significat substantiam et per posterius accidens. ... Secunda suppositio est ista, quod analogum per se positum stat pro re famosiori. Ista patet per Philosophum, II De anima, capitulo primo, ubi dicit quod oculus mortuus non est oculus, quia 'oculus' est aequivocum et analogum ad oculum mortuum et oculum vivum, et ideo quando ponitur per se stat pro oculo vivo. ... Hoc idem patet I Physicorum, capitulo secundo, ubi Philosophus dicit quod substantia est quod vere est, quasi diceret quod accidens non est nisi mediante alio et per consequens non debet proprie dici ens. ... Possit ex istis duobus suppositionibus inferre correlarie quod quando ille terminus 'ens' ponitur per se stat pro substantia et quod aequivalet dicere 'Sortes est ens' et 'Sortes est substantia'."

- 33 - Aristoteles, Metaph., IV, c.2, 1003b 5-10
 34 - Aristoteles, De anima, II, c.1; 412b 18-22
 35 - Aristoteles, Praedic., c.1, 1a 1-3
 36 - Aristoteles, Ph., I, c.2, 185a 21-32; c.7, 190a 34 - 191b 1
 37 - Aristoteles, Metaph., VII, c.1, 1028a 18-20
 38 - Aristoteles, Metaph., VI, c.2, 1026a 35-37
 39 - Averroes, In Metaph., XII, t.c.
 40 - Averroes, In Ph., III, t.c.4, f.87 B-C; cfr. etiam : VIII, t.c.56
 41 - Averroes, In Ph., I, t.c.13, f.12 I-K; t.c.25, f.27 C-D et t.c.26, f.18 C'
 42 - Aristoteles, Metaph., VII, c.1, 1028a 18-20
 43 - Opinio Platonis et 'Stoicorum' legitur apud Aristotelem, Metaph., I, c.6, 987a 29 - 988a 17; III, c.3, 998b 4-10
 44 - Aristoteles, Metaph., III, c.3, 998b 20-26
 45 - Averroes, In Metaph., III, t.c.10, f.49 C; X, t.c.8, ef. XIII et XII, t.c.19
 46 - Aristoteles, An. Post., II, c.1, 89b 24-25 et 34
 47 - Thomas Aquinas,
 48 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.IV, c.3, p.41a; c.5, p.44b

- 49 - Aegidius Romanus
- 50 - Alexander
- 51 - Aristoteles, Metaph., IV, c.2, 1003a 33 - 1003b 4
- 52 - Avicenna, Metaph.,
- 53 - Aristoteles, De anima, II, c.6, 418a 11-17
- 54 - Aristoteles, An. Post., I, c.
- 55 - Aristoteles, Metaph., IV, c.1, 1003a 21-22
- 56 - Aristoteles, An. Post., I, c.28, 87a 38-39
- 57 - Averroes, In Metaph., XII, t.c.
- 58 - Averroes, In Metaph., IV, t.c.2, f.65 E-I
- 59 - Averroes, In Metaph., IV, t.c.2, f.66 A-D
- 60 - Averroes, In Metaph., XII, t.c.
- 61 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.6,8-11
- 62 - Aristoteles, Ph., I, c.2, 185a 21
- 63 - Aristoteles, Ph., VII, c.4, 249a 22-24
- 64 - Aristoteles, Metaph., IV, c.7, 1012a 23-24
- 65 - Aristoteles, Ph., III, c.5, 204a 22-26
- 66 - Aristoteles, Metaph., X, c.3, 1054a 20
- 67 - Aristoteles, Ph., IV, c.14, 224a 2-13
- 68 - Aristoteles, Ph., I, c.2, 185b 9-10 et 186a 1-3
- 69 - Aristoteles, Ph., IV, c.14, 224a 2-13
- 70 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.6,21-22

Capitulum 8

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.7,8
- 2 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.7,21
- 3 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p. 7,27
- 4 - Aristoteles, Top., VI, c.6, 143a 34 - 143b 2
- 5 - Boethius
- 6 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.7,1-2

- 7 - Aristoteles, Praedic., c.5, 2b 1-3 et c.6, 4b 23-24
- 8 - Aristoteles, Ph., VII, c.4, 249a 22-24
- 9 - Aristoteles, Praedic., c.5, 3a 36-37
- 10 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.7, 5-6
- 11 - Aristoteles, Praedic., c.5, 3a 36-37
- 12 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.7, 19-21
- 13 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.7, 21-23
- 14 - Boethius
- 15 - Aristoteles, Ph., III, c.1, 193b 6-8
- 16 - Aristoteles, Ph., I, c.6, 189a 33; sed cfr. melius: Averroes, In Ph., I, t.c.52, f.32D
- 17 - Aristoteles, El. Soph.,
- 18 - Aristoteles, Metaph., VII, c.15, 1039b 27 - 1040a 5
- 19 - Aristoteles, Top., VI, c.3
- 20 - Aristoteles, De Interpret., c.10, 19b 20-30
- 21 - Aristoteles, An. Post., I, c.
- 22 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.4, 11-12
- 23 - Aristoteles, Metaph., V, c.6, 1016b 35 - 10017a 3
- 24 - Aristoteles, Top., VI, c.2, 139b 30-31
- 25 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.1, 18
- 26 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.4, 7-9
- 27 - Aristoteles, Top., VI, c.4, 141a 34-37
- 28 - Aristoteles, Metaph., X, c.9, 1058a 31-34 et 1058b 22-25
- 29 - Aristoteles, Top., VI, c.3, 140b 33-34 et c.5, 143a 19-26
- 30 - Aristoteles, Metaph., VII, c.12, 1038a 7-24

Capitulum 9

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.10, 22
- 2 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.8, 19
- 3 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.9, 7
- 4 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.9, 10

- 5 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.9,24
- 6 - Aristoteles, Metaph., V, c.14
- 7 - Averroes, In Metaph., I, t.c.63, f.37M
- 8 - Non Aristoteles, sed Averroes, In De anima, II, t.c.1 et t.c.34
- 9 - Aristoteles, De anima, I, c.1, 402b 21-22
- 10 - Aristoteles, Metaph., V, c.15, 1020b 26 - 1021b 11
- 11 - Aristoteles, Metaph., V, c.9, 1018a 10-13 et X, c.3, 1054a 20-23
- 12 - Aristoteles, Metaph., X, c.3, 1054a 31-32
- 13 - Sententiam Apuleii vide apud Albertum Magnum, Lib. de praedicab., Tr.V, c.1, p.50b
- 14 - Aristoteles, Ph., III, c.1, 200b 32-34
- 15 - Aristoteles, Ph., V, c.2, 225b 10-16 et 226a 23-26
- 16 - Aristoteles, Ph., V, c.1, 225b 5-9 et c.2, 226a 23-26
- 17 - Aristoteles, Ph., VII, c.3, 245b 5-9
- 18 - Avicenna, Metaph.,
- 19 - Aristoteles, Ph., II, c.1, 193b 6-8
- 20 - Averroes, In De anima, II, t.c.8, ed Crawford, pp.140-143
- 21 - Boethius, Liber de divisione, 877C
- 22 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.9,7-8
- 23 - Avicenna, Logica, f.8va
- 24 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.V, c.2, pp.54a et 55a
- 25 - Aristoteles, An. Post., I, c.4, 73a 37 - 73b 2
- 26 - Aristoteles, Metaph., VII, c.5, 1030b 27 - 1031a 1
- 27 - Aristoteles, Eth. Nic., X, c.
- 28 - Liber sex principiorum,
- 29 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.9,18-20
- 30 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.9,12-13 et 18-19
- 31 - Aristoteles, Ph., V, c.2, 226b 1-8
- 32 - Aristoteles, An. Post., I, c.4, 73a 34 - 73b 24
- 33 - Avicenna, Logica, f.9ra-b

- 34 - Aristoteles, De anima, II, c.2, 414a 11-12
- 35 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de differentia, f.11rb: "Ter-
tia divisio differentiae est quod quaedam sunt differentiae sepa-
rabiles et quaedam sunt inseparabiles. Differentiae separabiles
sunt ut accidentia separabilia, cuiusmodi sunt quiescere, moveri
et similia. Differentia inseparabilis dividitur, quia quaedam est
per accidens, ut simum et aquilinum, et quaedam per se, ut diffe-
rentiae specificae, quae per se faciunt aliud et accipiuntur in
definitione. Sed differentiae per accidens non faciunt aliud, sed
alteratum, et non accipiuntur in definitione. Et adhuc differrent
differentiae per se et per accidens, quoniam differentiae per ac-
cidens suscipiunt magis et minus, sive sint separabiles sive inse-
parabiles, sed differentiae per se non suscipiunt magis et minus.
Et hoc probat auctor, et est quinta conclusio huius libri. Et pro-
batur sic: esse rei, id est: esse substantiae, non suscipit magis
et minus, ergo illa quae indicant esse substantiae non suscipiunt
magis et minus. Intelligendum quod hic auctor loquitur de differen-
tiis substantiae, et de illis verum est quod non suscipiunt magis
et minus; differentiae tamen per se accidentium bene suscipiunt ma-
gis et minus. Nam albedo suscipit magis et minus, ideo disgregatum
visus, quod est eius differentia, suscipit magis et minus; nam ali-
quis color magis disgregat visum et aliquis minus."
- 366--Avicenna, Logica, f.9vb
- 37 - Aristoteles, De anima, II, c.9, 421a 25-26
- 38 - Aristoteles, Ph., V, c.2, 226b 1-8
- 39 - Apuleius, De deo Socratis,
- 40 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, app.9,24-10,3
- 41 - Avicenna, Logica, f.9ra
- 42 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.V, c.3, p.56b
- 43 - Aristoteles, Top., VI, c.10, 148a 14-22; sed melius: V, c.1,
128a 34-36 et c.7, 137a 34-35
- 44 - Aristoteles, De caelo, I, c.3, 270a 13-18; cfr. etiam Ph. I, c.5, 188b 21-23
- 45 - Boethius, In Porph., (ed. sec.) III, 103 A-B
- 46 - Aristoteles, Metaph., V, c.7, 1017a 35 - 1017b 2; IX, c.1,
1045b 32-35
- 47 - Aristoteles, De anima, II, c.2, 413b 19-22
- 48 - Aristoteles, Metaph., VII, c.8, 1033b 5-20
- 49 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.9,21-22

Capitulum 10

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.11,7
- 2 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.11,18
- 3 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.11,21
- 3^b - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.12,1
- 4 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.V, c.4, pp.59a - 61a
- 5 - Aristoteles, Metaph., V, c.12, 1019a 15-28
- 6 - Aristoteles, Metaph., V, c.12, 1019a 17-23 et X, c.1, 1046a 11-13
- 7 - Averroes, In Metaph., IX, t.c.7, f. et t.c.20, f.
- 8 - Porphyrius, Isag., cap. de genere, p.2,15-16
- 9 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.11,14-17
- 10 - Aristoteles, Ph., II, c.1, 193b 6-8
- 11 - Aristoteles, Ph., III, c.3, 202a 13-21
- 12 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195a 21-23
- 13 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.V, c.4, pp.60a - 61a
- 14 - Averroes, In Metaph., V, t.c.33, f.140M; sed cfr. melius: I, t.c.17, f.14 K-L
- 15 - Averroes, In Ph., I, t.c.70, f.41 E-F
- 16 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.11,7-17
- 17 - Porphyrius, Isag., cap. de specie, p.7,27-8,3
- 18 - Aristoteles, Metaph., IX, c.2, 1046b 4-5; 10-12 et c.8, 1050b 8-9
- 19 - Aristoteles, Praedic., c.8, 9a 14-16
- 20 - Averroes, In Ph., I, t.c.70, f.41 E-F
- 21 - Averroes, In Ph., III, t.c.10, f.89 H
- 22 - Averroes, In De anima, I, t.c.6, ed. Crawford p.10,20-21
- 23 - Aristoteles, Metaph., IX, c.1, 1046a 28-29; Averroes, In Metaph., IX, t.c.2, f.227 H; sed cfr. melius: Aristoteles, Metaph., VIII, c.2, 21043a24-7 et Averroes, In Metaph., VIII, t.c.6, f.214 C-D
- 24 - Aristoteles, Ph., V, c.1, 225b 5-9 et c.2, 226a 24-25
- 25 - Aristoteles, Ph., III, c.1, 200b 32 - 201a 3
- 26 - Aristoteles, De anima, II, c.2, 414a 25-27

- 27 - Aristoteles, Metaph., VII, c.
- 28 - Aristoteles, Praedic., c.11, 14a 15-16 et 19
- 29 - Aristoteles, Metaph., X, c.7, 1057a 28-29
- 30 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195a 19-21
- 31 - Aristoteles, Metaph., V, c.2, 11013b 21-23
- 32 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 194b 26-29 et Metaph., V, c.2, 1013a 26-29
- 33 - Aristoteles, Top., VI, c.1, 139b 14-15
- 34 - Aristoteles, Metaph., IX, c.7; sed realius: Averroes, In Metaph., VII, t.c.35, f.187 I
- 35 - Aristoteles, Metaph., VII, c.12, 1038a 15-30
- 36 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.V, c.6, pp.63b - 64a
- 37 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de differentia, f.12ra-b:
 "Ex veritate [et] iam dicta potest probabiliter poni quod nulla est differentia ultima convertibilis cum specie specialissima; immo quaelibet differentia est in plus quam species, per dictum Philosophi, II Posteriorum, ubi dicit quod quaelibet pars definitionis est in plus quam definitum et totum in aequae. Quod autem non sit possibile talem differentiam esse convertibilem cum specie specialissima potest sic probari; differentia non ponitur nisi ad distinguendum speciem ab aliis speciebus et ad constituendum definitionem speciei; sed propter neutrum istorum oportet ponere differentiam convertibilem cum specie specialissima. Maior patet, et minorem probo quantum ad utramque partem. Non enim oportet ponere talem differentiam ad distinguendum speciem a specie, quoniam per differentiam superiorem ad speciem distinguitur species sufficienter ab aliis speciebus contentis sub eodem genere proximo; ut homo sufficienter distinguitur per rationale ab omni alia specie contenta sub animali, et per genus distinguitur ab aliis speciebus quae non continentur sub illo genere, et ideo non oportet ponere differentiam cum specie specialissima convertibilem ad distinguendum unam speciem ab aliis speciebus. Neque oportet ponere una differentiam convertibilem cum specie specialissima ad constituendum definitionem, quia definitio sufficienter constituitur ex genere et differentiis superioribus ad speciem, ut patet per Philosophum, II Posteriorum, ubi dicit quod quaelibet pars definitionis est in plus quam definitum. Patet etiam in definitione hominis, in qua non ponitur aliqua differentia convertibilis cum homine. Et si dicitur quod secundum hoc non essent differentiae ultimae, quod est contra Philosophum; similiter per Philosophum differentia ultima

convertitur cum specie specialissima, cuius contrarium diximus, ad primum dicendum quod bene sunt ponendae differentiae ultimae aliter procederetur in infinitum in differentiis; sed ex hoc non sequitur quod differentia ultima convertitur cum specie. Verbi gratia, ponamus quod mortale sit differentia ultima in linea praedicamentali substantiae aut in definitione hominis, ex hoc non sequitur quod mortale convertitur cum homine aut cum alia specie. Et cum dicitur quod Philosophus dicit quod ultima differentia convertitur cum specie, dicendum quod Philosophus intelligit sic quod ultima differentia posita in definitione cum differentiis praecedentibus est quid convertibile cum specie specialissima, non quod ipsa sola convertatur cum specie; sed aggregatum ex ultima differentia posita in definitione cum praecedentibus differentiis est convertibile cum specie specialissima."

- 38 - Aristoteles, An. Post., II, c.13, 96a 32-35
- 39 - Aristoteles, Metaph., VII, c.12, 1037b 23-25 et 1038a 15-30
- 40 - Averroes, In Metaph., VII, t.c.42, f.194 B et t.c.43, ff.195H-196 K
- 41 - Boethius, De divis.,
- 42 - Aristoteles, An. Post., II, c.13, 96a 32-35
- 43 - Aristoteles, Top., I, c.1, 100b 21-23
- 44 - Marsilius de Inghen, Quaestiones in lib. Porph., q.12: utrum definito differentiae sit bene posita in qua dicitur 'differentia est quod praedicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quale', ff.12va-13vb: "In ista quaestione praemittenda sunt aliqua notabilia; secundo respondebitur ad quaestionem. ... Secundo notandum quod differentia et species cum qua convertitur unam et eandem rem significant et pro eadem re supponunt, sed differentia connotat ultra acceptiones (lectio valde dubia) rei non aliquod accidens, sed formam substantialem rei pro qua supponit. Unde 'rationale' significat rem substantialem hominis, puta animam intellectivam, et 'animatum' animam quae est etiam forma corporum animatorum. ... sed differentia connotat formam substantialem rei pro qua supponit, quae est qualitas substantialis rei, et ideo in quale praedicatur. ... Et ideo finaliter definitio differentiae convertibilis cum specie subalterna est ista: 'differentia est praedicabile essentialiter (ex coniectura; prae macula legere non potui) de pluribus quorum significata differunt specialissima illius praedicamenti, et in eo quod quale est. Et hoc de primo articulo. Quantum ad secundum sit conclusio responsalis quod ista est bona definitio differentiae subalternae, quae competit omni contento sub ea. ... Sed diceret aliquis: 'dicitur etiam definitionem differentiae in generali? Nam ista non competit omnidiffe

rentiae, quia non competit differentiis convertibilibus cum specialissima, quia talia non praedicantur de pluribus differentiibus specie, sed solum numero'. Respondeo dando talem definitionem 'differentia est praedicabile essentialiter in eo quod quale', ista enim definitio omni differentiae competit, ita quod ista particula 'differentibus specie' dimittatur."

- 45 - Aristoteles, Top., VI, c.1, 139a 25-27 et 31-32
- 46 - Aristoteles, Ph., IV, c.14, 223a 16-29
- 47 - Avicenna, Logica, f.8vb
- 48 - Avicenna, Logica, f.8vb
- 49 - Aristoteles, Top., VI, c.6, 144b 12-30
- 50 - Avicenna, Logica, ff.8vb - 9ra
- 51 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.V, c.6, pp.64b - 65a
- 52 - Aristoteles, Ph., II, c.1, 193b 6-8
- 53 - Aristoteles, Metaph., IX, c.7, 1049a 28 - 1049b 2
- 54 - Avicenna, Logica, f.9rb
- 55 - Aristoteles, Ph., I, c.9, 192a 25-34
- 56 - Averroes, In De anima, III, t;c.5, ed. Crawford pp.401,424 - 406,576
- 57 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.11,14-15
- 58 - Avicenna, Logica, f.9ra
- 59 - Sententiam Alfarabii (et Avicennae) vide apud Albertum Magnum, Lib. de praedicab., Tr.V, c.7, p.66a
- 60 - Aristoteles, An. Post., I, c.31, 87b 29-33
- 61 - Aristoteles, Metaph., non V sed VI, c.4, 1027b 18-21
- 62 - Averroes, In Porph., I, t.c.70, f.41 E-F
- 63 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de differentia, f.12ra: "Scien- dum est quod rationale est commune omnibus hominibus et angelis, quia hic accipitur rationale pro omni eo quod potest uti ratione, quia cum angeli non sint animalia, posset tamen esse haec defini- tio hominis: animal rationale. Nec tamen addidit auctor hanc dif- ferentiam, mortale, nisi secundum opiniones antiquorum dicentium angelos esse animalia. Et si dicitur quod 'per rationale non di- stinguatur homo ab angelis sicut species per suas differentias di- stinguatur ab omni alia specie, ideo in definitione hominis oportebit addere aliam differentiam per quam homo distinguatur ab an- gelis; et huiusmodi est mortale; ergo mortale est differentia ho-

minis' dico quod species non distinguitur per differentias ab omni alia specie, sed per differentias distinguitur ab omni alia specie contenta sub suo genere proximo et per suum genus distinguitur ab omnibus speciebus quae non continentur sub illo genere. Verbi gratia: posito quod haec sit definitio hominis 'animal rationale', tunc homo distinguitur per rationale ab omni alia specie contenta sub animali, scilicet asino, bove, capra, leone; sed per rationale non distinguitur ab angelis, quia angeli non continentur sub animali, sed per hoc genus, animal, homo ab angelis distinguitur. Unde per animal tamquam per medium potest demonstrari quod nullus homo est angelus, ut: nullum animal est angelus; omnis homo est animal; ergo nullus homo est angelus. Sed illud quod est medium ad probandum quod hoc non est hoc, est medium quo hoc distinguitur ab hoc!"

- 64 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.11,21
- 65 - Aristoteles, Top., VI, c.3, 140a 27-29
- 66 - Aristoteles, Metaph., VII, c.12, 1038a 29-30
- 67 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de differentia, f.12ra:
 "Item, id quo una species differt ab alia specie est differentia, sola enim differentia est id quod aliquid differt ab alio -ut sonat nomen-; ergo, si per genus una species distinguitur ab alia, sequitur quod genus est differentia -quod est falsum et contra Philosophum, VI Topicorum. ... Ad aliud, cum dicitur quod id quo aliquid differt ab alio est differentia, dicendum quod differentia potest accipi dupliciter quantum spectat ad propositum: uno modo large, pro omni eo quo aliquid distinguitur ab alio -et isto modo potest concedi quod genus est differentia, quia est illud quo aliquid distinguitur ab alio-; alio modo stricte, pro omni eo solo quo genus dividitur in species et per quod una species distinguitur ab alia specie contenta sub eodem, scilicet: genere proximo -et ita negatur genus esse differentiam."
- 68 - Aristoteles, Metaph., XII, c.6, 1071b 20-22
- 69 - Aristoteles, Metaph., XII, c.9
- 70 - Aristoteles, De anima, III, cc.7-8; sed cfr. etiam: De somniis, c.1, 458b 1-3
- 71 - Locum non inventum (cfr. J. Hamesse I, 285)
- 72 - Aristoteles, Top., VI, c.6, 145a 3-12
- 73 - Aristoteles, Ph., VIII, c.6, 258b 13-15
- 74 - Aristoteles, Metaph., XII, cc.6-7

- 75 - Aristoteles, Metaph., V, c.9, 1018a 10-15 et X, c.3, 1054b 23-27
- 76 - Aristoteles, Metaph., V, c.9, 1018a 12-13
- 77 - Cfr. exempli gratia: Guillelmus de Ockham, In Porph., cap.3, de differentia, §1, O.Ph. II, pp.56,39 - 57,69; Johannes Buridanus, Quaestiones in lib. Porph., q.11: utrum definitio differentiae sit bona in qua dicitur 'differentia est quae praedicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quale', f.241v: "Notandum est primo quod differentia de qua hic agitur et quaeritur <non> est praedicabile quo homo differt ab asino vel equus a leone, quia non intendimus hic de differentia nisi prout ipsa est unum praedicabile, scilicet unus terminus significativus, qui dicitur de alio termino, qui dicitur species. Et per tales terminos non differt equus a leone, sed per suam essentiam intrinsecam. Ita enim differt canis a leone vel equus a bove sicut nunc differt, licet nulli essent termini significativi. Et similiter etiam per differentiam de qua hic intendimus non differt una species ab alia, nec iste terminus 'homo' ab isto termino 'equo', quoniam illi termini 'homo' et 'equus' formarentur, sive in voce sive in intellectu, ipsi differrent ab invicem, licet numquam <formaretur> iste terminus quem vocamus 'differentiam'. Sed differentia de qua hic agimus dicitur terminus qui est conveniens medium ad arguendum quod hoc differat ab alio, ut homo ab equo et huiusmodi, per hoc quod vere affirmatur de isto termino 'homo' et vere negatur de isto termino 'equus', ut si arguendo: 'nullus equus est rationalis: omnis homo est rationalis; ergo nullus homo est equus'. Ex quo ultra etiam sequitur quod, si homo et equus sunt, quod omnis homo est alius ab equo."
- 78 - Aristoteles, Metaph., VII, c.4, 1030a 5-6; 11-13
- 79 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, p.11, 13-16
- 80 - Aristoteles, Metaph., VII, c.13, 1039a 3-8
- 81 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de differentia, f.12vb: "Ponentes vero quod universalia non sunt extra animam alia a rebus singularibus et ponentes quod res extra animam non distinguuntur ab invicem per differentias suas, habent ponere quod differentiae non sunt realiter nisi formae rerum. Unde rationalitas hominis est idem realiter quod anima hominis et haec rationalitas est idem quod haec anima. Et sic dici quod res extra animam distinguuntur realiter per formas suas et distinguuntur conceptualiter per conceptus suarum differentiarum. Sed quia ista quaestio, scilicet de entitate differentiae, non pertinet ad logicam, circa eam non insisto hic. ... Sciendum tamen quod differentia significatur duobus

bus modis, scilicet in concreto, ut rationale, et in abstracto, ut rationalitas, et magis dicitur differentia ista quae significatur in abstracto quam illa quae significatur in concreto. Unde rationalitas proprie est differentia, et rationale magis proprie dicitur esse differens quam dicatur esse differentia."

82 - Averroes, In Metaph., VII, t.c.43, f.196 C

Capitulum 11

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de proprio, p.12,20
- 2 - Aristoteles, Ph., c.1, 192b 8-32
- 3 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 980a 21
- 4 - Aristoteles, De anima, III, c.4, 429b 30 - 430a 2
- 5 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.VI, c.2, pp773a
- 6 - Dictum Avicennae lege apud Albertum Magnum, Lib. de praedicab., Tr.VI, c.2, p.73b
- 7 - Aristoteles, An. Post., I, c.28, 87a 38-39
- 8 - Aristoteles, Top., I, c.5, 102a 18-31
- 9 - Boethius, In Porph.,
- 10 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 980b 24-25
- 11 - Aristoteles, De anima, II, c.9, 421a 22-23
- 12 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 980b 1-2 et 24-25
- 13 - Aristoteles, De caelo, I, c.9, 278a 14-15
- 14 - Aristoteles, Metaph., IX, c.7, 1049a 34-36
- 15 - Aristoteles, Ph., I, c.6, 189a 33; sed cfr. melius: Averroes, In Ph., I, t.c.52, f.32 D
- 16 - Aristoteles, De generat. et corrupt., II, c.10, 336a 27-28
- 17 - Aristoteles, Metaph., VII, c.1, 1028a 31-33
- 18 - Aristoteles, Metaph., IX, c.1, 1046a 11-13; et c.8, 1050b8899
- 19 - Aristoteles, An. Post., I, c.4, 73a 38-40
- 20 - Aristoteles, Metaph., VII, c.1, 1028aa31+33
- 21 - Averroes, In Metaph., VII, t;c.4, f.155 C-D
- 22 - Aristoteles, Top., I, c.5, 102a 18-19; 20-23; 23-26

- 23 - Porphyrius - Isag., cap. de proprio, p.12,12-22
- 24 - Aristoteles, Metaph., IV, c.2, 1003b 22-23
- 25 - Aristoteles, Praedic., c.6, 6a 26-35 et c.8, 11a 15-19
- 26 - Aristoteles, Top., I, c.5 102a 18-21
- 27 - Averroes, In Metaph., ^{V,} t.c.35, f.143 E-F
^
- 28 - Aristoteles, Ph., V, c.4, 228a 9-10
- 29 - Aristoteles, De anima, II, c.
- 30 - Aristoteles, De generat. et corrupt., II, c.
- 31 - Averroes, In Metaph., V, t.c.35, f.143 E-F
- 32 - Aristoteles, An. Post., I, c.11, 77a 5-10
- 33 - Porphyrius, Isag., cap. de proprio, p.12,17
- 34 - Aristoteles, An. Post., I, c.

Capitulum 12

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de accidenti, p.13,3
- 2 - Ista opinio Avicennae legitur apud Albertum Magnum, Lib. de praedicab., Tr.VI, c.2, p.73b et Tr.VII, c.1, p.75a-b
- 3 - Aristoteles, Metaph., VII, c.1, 1028a 10-13
- 4 - Aristoteles, An. Post., I, c.24, 85b 15-18 et c.31, 87b 29-33
- 5 - Aristoteles, Metaph., VII, c.1, 1028a 27-30
- 6 - Aristoteles, Ph., I, c.9, 192a 25-34
- 7 - Aristoteles, Top., VI, c.7, 146a 21-24 et c.9, 147b 4-12
- 8 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.VII, c.2, pp.77b - 78a
- 9 - Aristoteles, An. Post., I, c.4, 73b 13-15
- 10 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de accidenti, f.13va: "Et cum dicitur quod corruptio substantiae est accidens subiecti et non adest etc., dicendum quod haec descriptio competit corruptioni substantiae, quia corruptio potest adesse substantiae et potest abesse substantiae praeter corruptionem substantiae, id est: potest non inesse substantiae manente substantia."
- 11 - Aristoteles, De generat. et corrupt., I, c.
- 12 - Aristoteles, An. Post., I, c.4, 73b 13-15

- 13 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.VII, c.2, p.77a-b
- 14 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de accidenti, f.13vb: "Est ergo intellectus auctoris iste, quod praedicta divisio accidentis non repugnat descriptioni accidentis praedictae. Nam accidenti inseparabili competit praedicta descriptio accidentis (praedictae ... accidentis iter. ed.), quia quamvis aliquod accidens sit inseparabile respectu alicuius subiecti, est tamen separabile respectu alterius subiecti; ita quod manente illo subiecto potest contrarium illius accidentis inesse tali subiecto, respectu cuius illud accidens est separabile. Omne ergo accidens secundum speciem est separabile respectu alicuius subiecti eiusdem speciei cum subiecto cui inest vel alterius speciei. Exemplum primi, ut simitas est inseparabilis a naso simo, et tamen est separabilis a naso curvo. Exemplum secundi; nigredo est inseparabilis a corvo et a quolibet individuo speciei corvi, et tamen est accidens separabile respectu alterius speciei, scilicet hominis. Omne ergo accidens, tam separabile quam inseparabile, adest alicui subiecto eiusdem speciei vel alterius et abest praeter corruptionem subiecti eiusdem speciei vel alterius."
- 15 - Aristoteles, Praedic., c.12, 14b 19-22
- 16 - Aristoteles, Ph., I, c.3, 186b 19-20
- 17 - Aristoteles, Ph., I, c.3, 186b 18-30
- 18 - Aristoteles, De caelo, I, c.12, 283a 24-25
- 19 - Aristoteles, Ph., non VI sed IV, c.14, 223a 17-20
- 20 - Aristoteles, De caelo, II, c.3, 286b 7-9
- 21 - Aristoteles, Ph., c.1, 192b 8-14
- 22 - Aristoteles, Ph., V, c.1, 224b 35 - 225b 5
- 23 - Aristoteles, Ph., -V, c.2, 225b 10 - 226a 23
- 24 - Aristoteles, An. Post., I, c.
- 25 - Aristoteles, Top., I, c.5, 102b 3-13
- 26 - Haec sententia Avicennae legitur apud Albertum Magnum, Lib. de praedic., Tr.VII, c.3, p.78b
- 27 - Porphyrius, Isag., cap. de accidenti, p.12, 25-26
- 28 - Aristoteles, Ph., I, c.3, 186b 18-30; cfr. etiam: Averroes, In P Phr,phI, t.c.28, f.19 C et t.c.29, ff.19 G - 20 A
- 29 - Aristoteles, Ph., IV, c.3, 210a 34 - 210b 1 et 210b 4-6

- 30 - Aristoteles, De sensu et sensato, III, 439b 11-12
- 31 - Aristoteles, Metaph., V, c.18, 1022a 30-31
- 32 - Aristoteles, De sensu et sensato, cc.4-5; cfr. etiam De anima, II, c.9;
422a 5-7
- 33 - Aristoteles, De anima, II, c.9, 422a 6 et c.10 passim
- 34 - Aristoteles, Ph., I, c.3, 186b 18-30
- 35 - Aristoteles, Top., I, c.5, 102b 5-25
- 36 - Porphyrius, Isag., cap. de accidente, p.13,23 sgg.

Capitulum 13

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de communibus generis et differentiae,
p.13,23
- 2 - Porphyrius, Isag., cap. de communibus generis et speciei, p.18,11
- 3 - Porphyrius, Isag., cap. de communibus speciei et proprii, p.20,12
- 4 - Porphyrius, Isag., cap. de communibus generis, speciei, differentiae, proprii et accidentis, p.13,13-14
- 5 - Porphyrius, Isag., cap. de communibus generis, speciei, differentiae, proprii et accidentis, p.13,17
- 6 - Aristoteles, Praedic., c.1, 1a 6-7
- 7 - Avicenna, Metaph.,
- 8 - Aristoteles, An. Post., I, c.11, 77a,5-10
- 9 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195a 19-21
- 10 - Aristoteles, Metaph., V, c.2, 1013b 21-23
- 11 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.II, c.2, p.12b
- 12 - Albertus Magnus, Lib. de praedicab., Tr.VIII, c.1, p.79b-80a et Liber de praedicamentis, Tr.I, c.6, p.102a-b
- 13 - Aristoteles, Praedica, c.3, 1b 10-12
- 14 - Aristoteles, An. Post., I, c.4, 73b 30-39
- 15 - Aristoteles, non De anima, sed Metaph., I, c.1 981a 15-17
- 16 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 981a 15-20
- 17 - Aristoteles, De generat. et corrupt., I, c.5, 320b 17-25
- 18 - Aristoteles, Top., V, c.5, 134b 23-24

- 19 - Aristoteles, An. Post., I, c.4, 73b 32-33
 20 - Aristoteles, An. Post., I, c.4, 73b 30-39
 21 - Aristoteles, Ph., VIII, c.4, 254b 7-12; cfr. etiam IV, c.4, 211a 18-19

Capitulum 14

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de communibus generis et speciei, p.15,10
 2 - Porphyrius, Isag., cap. de communibus generis et proprii, p.16,2
 3 - Porphyrius, Isag., cap. de communibus generis et accidentis,
 p.16,19
 4 - Aristoteles, Metaph., IX, cc.5-7
 5 - Albertus Magnus, Liber de praedicab., Tr.V, c.2, p.59a; sed melius
Metaph., V, Tr.II, c.12, p.195a
 6 - Aristoteles, Metaph., V, c.12, 1019a 15-33
 7 - Aristoteles, Metaph., IX, cc.1-2
 8 - Aristoteles, Metaph., III, c.3, 998b 20-26
 9 - Averroes, In Metaph., III, t.c.11, f.50 G
 10 - Aristoteles, Praedic., c.5, 2b 5-6
 11 - Aristoteles, Top., VI, c.4, 141b 25-33
 12 - Aristoteles, Metaph., VII, c.12, 1037b 27-30; 1038a 1-3
 13 - Porphyrius, Isag., cap. de differentia, pp.8,21 - 9,1
 14 - Aristoteles, Ph., II, c.3, 195a 19-21
 15 - Aristoteles, Metaph., V, c.2, 1013b 21-23
 16 - Aristoteles, Metaph., VII, c.10, 1035b 4-6; 11-14
 17 - Aristoteles, Praedic., c.12, 14a 29-30
 18 - Aristoteles, Metaph., V, c.11, 1019a 1-4
 19 - Aristoteles, Ph., IV, c.4, 211a 30-32
 20 - Aristoteles, Metaph., V, c.25, 1023b 22-25
 21 - Aristoteles, Praedic., c.7, 6b 28; 7b 15-22
 22 - Aristoteles, Metaph., V, c.11, 1019a 1-4
 23 - Averroes, In Metaph., III, t.c.11, f.50 G

- 24 - Aristoteles, Metaph., V, c.11, 1019a 1-4
 25 - Aristoteles, An. Post., I, c.24, 85b 15-18: c.31, 87b 29-33
 26 - Aristoteles, Praedic., c.12, 14b 11-13
 27 - Averroes, In Metaph., In Ph., I, t.c.1, f.6 D-H et t.c.2, ff.6K-7B
 28 - Aristoteles, Metaph., V, c.15
 29 - Aristoteles, Ph., III, c.3, 202b 17-19
 30 - Cfr. supra, cap.10, p.

Capitulum 15

- 1 - Porphyrius, Isag., cap. de communibus differentiae et proprii, p.19,5
 2 - Porphyrius, Isag., cap. de communibus differentiae et accidentis, p.19,17
 3 - Aristoteles, Praedic., c.5, 3b 13-16
 4 - Aristoteles, Metaph., V, c.11, 1019a 1-4
 5 - Aristoteles, Metaph. VII, c.13, 1039a 3-8
 6 - Aristoteles, Metaph., I, c.1, 981a 15-20
 7 - Opinionem Avicennae et Algazelis lege apud Albertum Magnum, Liber de praedicab., Tr.VIII, c.8, pp.86b-87a
 8 - Aristoteles, Metaph., V, c.7, 1017a 35-1017b 2
 9 - Aristoteles, Metaph., IX, c.1, 1045b 32-35
 10 - Aristoteles, De generat. et corrupt., II, c.
 11 - Gualterus Burlaeus, In Porph., cap. de comparatione differentiae, ad speciem, proprium et accidens, f.16rb: "Intelligendum est <quod> differentia et species semper insunt in suis contentis dum illa sunt, sed quando illa non sunt nec differentia nec species insunt in suis contentis. Unde Sortes semper dum existit est rationalis et homo, sed Sorte non existente non est homo nec rationalis."
 12 - Aristoteles, An. Post., I, cc.8-9
 13 - Responsio Avicennae legitur apud Albertum Magnum, Lib. de praedicab., Tr.VIII, c.8, p.87a-b
 14 - Aristoteles, Ph., V, c.
 15 - Aristoteles, Praedic., c.12, 14b 19-22 et c.5, 4b 8-10

- 16 - Averroes, In Ph., V, t.c.6, f.210 D
- 17 - Aristoteles, Ph., III, c.3, 202b 13-14
- 18 - Aristoteles, De generat. et corrupt., I, c.10
- 19 - Aristoteles, Praedic., c.6, 6a 19-20
- 20 - Aristoteles, Metaph., X, c.4, 1055a 10-19
- 21 - Aristoteles, Top., non I, sed II, c.5, 119a 27
- 22 - Aristoteles, Ph., V, c.1, 224b 32-35; c.5, 229b 14-22
- 23 - Aristoteles, De generat. et corrupt., I, c.10

Capitulum 16

- 1 - Porphyrius, Isag., de communibus speciei et accidentis, p.21,5
- 2 - Porphyrius, Isag., de communibus proprii et accidentis, p.21,21
- 3 - Aristoteles, Praedic., c.12, 14b 11-13
- 4 - Aristoteles, Metaph., II, c.1, 993b 30-31
- 5 - Aristoteles, Metaph., IX, c.3, 1046b 33 - 1047a 4; c.8, 1049b 30 - 1050a 3
- 6 - Aristoteles, Eth. Nic., II, c.4, 1105a 23-32
- 7 - Aristoteles, Praedic., c.8, 9a 14-16
- 8 - Aristoteles, Metaph., VII, c.1, 1028a 10-13
- 9 - Aristoteles, Metaph., II, c.1, 993b 30-31
- 10 - Aristoteles, Metaph., VII, c.1, 1028a 32-33
- 11 - Aristoteles, Ph., II, c.2, 193b 34-35
- 12 - Avicenna, Metaph.,
- 13 - Aristoteles, Ph., non VI, sed IV, c.14, 123a 17-20
- 14 - Aristoteles, Metaph., VII, c.12, 1038a 30-33
- 15 - Aristoteles, Metaph., III, c.3, 998b 24-26
- 16 - Aristoteles, Metaph., III, c.3, 998b 24-26
- 17 - Averroes, De subst. orbis
- 18 - Aristoteles, Metaph., III, c.3, 998b 24-26